

תלג דיני בדיקת החמץ וכו' מ"ג סעיפים:

א הבדיקה צריך שתהיה לאור הנר ולא לאור הלבנה ולא לאור החמה כגון אם עבר ולא ברק בליל י"ד וחייב הוא לברוק ביום י"ד כמו שיתבאר בס' תל"ה לא יברוק לאור החמה אלא לאור הנר שאור הנר יפה לבדיקה והיפוש במחבואות בחורים ובסדקים!

ב כמה דברים אמורים בחדר מקורה שיש לו ד' מחיצות ואין אור החמה נכנס לתוכו אלא דרך הנורים והלונות אבל הדר שאין לו אלא (א) ג' מחיצות אע"פ שהוא מקורה והוא הנקרא אכסדרה" כיון שאורו רב מאד יכול לברוק לבתחלה ביום בלא אור הנר אפילו ביום המעונן:

ג ואפילו הדר שיש לו ד' מחיצות אם יש שם ארובה כנגד (פירוש שגגותיהן היו שוין ולא היה עליהם עוד גג אחר משופע מלמעלה) וארובה זו היא פתוחה לגמרי שאין בה מחיצה של זכוכית מותר לברוק בקרקעית החדר שכנגד הארובה ביום בלא אור הנר אפילו הוא יום המעונן אבל שאר קרקעית החדר שאינה כנגד הארובה ממש צריך לברוק לאור הנר:

קונטרס אחרון

(א) ג' מחיצות בו והוא הנקרא אכסדרה בו עיני המחלוקת שבין המג"א לחק יעקב, ובוה נחלקו ג"כ רש"י ותוס' סוף פרק ט' דעירובין. וכיון דהתם קיימא לן כפירוש התוס', שכן דעת הרמב"ם והרמב"ם ו' והרא"ש ו' ר"ח"י, כמ"ש הב"י בסוף סי' שס"א, וכן פסק רמ"א שם * * * אי"כ ה"ג קיי"ל כהק"ל יעקב. וכן משמע בהרי"א מ"ש רמ"א בדרכי משה בשם המדריכי * * * וכ"כ הב"ת י' ועולת שבת י' דבית הכנסת ובית המדרש נבדקין לאורן ע"ש, וכ"ש הדר הפרזן ברוב רביעית לגמרי:

א מקבץ יגדיל תורה (נ"ג) חוב' י' (ראה מבוא שם) תפסו תולמי בח"ק הרח"ק מהר"ל של סימן זה, באזה שניי לשון וברוספת מ"מ וציונים. עקרי השניים וכן המ"מ וציונים יועתקי לקמן בשו"ג (באותיות מודגשות, כשאר המ"מ שבדפוס ראשון).
ב חושן תפ"ק. מור וש"ע ס"א.
ג בירוחא דף ח', רע"א. מור וש"ע שם.
ד סניף א.
ה ירושקני פ"א ריש ה"א. שלע שם.
ו ברייתא שם. ובלעיל סי' תלא ס"ה.
ז רב נחמן בר יצחק שם. וכן בסדרו. וראה לקמן ס"ה. העי"ב תקעה ע' 44 ואל"ך.
ח פסקי ר"ה שם ד"ה אמר רבא. פסקי ר"א פ"א ה"ב אות ב. חזי ס"ק ב. אלה רבה ס"ק א. וראה קונטרס

אחרון.
ט רמב"ם פ"ב ה"ד. מור וש"ע ס"א.
י רבינו ירוחם נתיב ה ח"א (לפ), רע"ה. כשלא ברקה בלילה). שו"י כנסת הגדולה הגב"י אות ב. מ"א ס"ק ג. ח"י ס"ק ג.
יא גמרא שם. מור וש"ע שם.
יב מ"א ס"ק ד, מנשמעות שלטו הגבורים (ח, ב אות א), מפסקי ר"א י' (פ"א ה"ב אות ב).
יג גמרא שם. מור וש"ע שם.
יד תוס' עירובין פ"ג ב ר"ה גומרא. שם ג' ב ר"ה וקרויו. וראה גם לעיל סי' שסא ס"ו. לקמן סכ"ג ס"ו תקח ס"ה.
טו מ"א ס"ק ד. חז"י ס"ק ד.
טז גמרא שם.

ציונים לקונטרס אחרון

- א ס"ק ב.
- ב ס"ק ב.
- ג צד, א תוס' ד"ה בשתי.
- ד רלא אמרין פי תקרה יורד וסותם באכסדרה, אלא כשיש לה ב מחיצות שאין ביניהם פילוש וקמפריא.
- ה עירובין (לא, א).
- ו הילכתא שבת פ"ו הלכה לה.
- ז עירובין פ"ט ס"ג.
- ח עירובין צד, ב.
- ט טעף ב. וכן נפסק לעיל שם ס"ה.
- י ס"ק ב.
- יא פסחים רמז תקלה.
- יב סוף ס"ב.
- יג סעיף א.
- יד הובא בתוס' ורא"ש שם. ולעיל שם: וכן עיקר.

הלכות פסח תלג

כג

ד' וכן חלון שבכתול¹¹ אם אין בה מחיצה של זכוכית¹² כל מה שמכוון כנגדו ממש אין צריך בדיקה לאור הנר אם הוא בודק ביום אפילו הוא יום המעונן¹³:

ה' וכל זה כשעבר או שכח ולא ברק בליל י"ד אבל לכתחלה אפילו אכסדרה ושכנגד אחובה וחלון אין לברוק כי אם בליל י"ד לאור הנר¹⁴ ואפילו אם רוצה להקדים ולבודק ביום י"ג לאור החמה אינו רשאי שמבטל הוא תקנת חכמים שתקנו לברוק בלילה¹⁵ בשעה שבני אדם מצויין בבתיהם ומכל מקום אם עבר וברק את האכסדרה ביום י"ג או בשאר ימות השנה ונוהר שלא להכניס שם עוד חמץ יצא¹⁶ ואין צריך לחזור ולבודקה בליל י"ד לאור הנר:

ז' אבל שאר כל החדרים שיש בהם ד' מחיצות אם עבר וברק ביום י"ג לאור הנר צריך לחזור ולבודק בליל י"ד לפי שאין אור הנר מבריק יפה ביום¹⁷ ואפילו אם ברק הדר אפל ביום י"ג לאור הנר שהחשך בתוכו שזה ביום ובלילה אף על פי כן צריך לחזור ולבודק בליל י"ד¹⁸ לפי שאין הבקת הנר ביום אפילו בחדר אפל הומה להבקתו בלילה¹⁹:

ז' אבל אם רוצה לברוק כל חדריו בליל י"ג או בשאר לילות השנה לאור הנר ולהזהר שלא להכניס לשם עוד חמץ הרשות בידו²⁰ רק שלא יברך על בדיקה זו כמו שיתבאר בסיומן תל"ו²¹ לפיכך נכון הדבר שישיר הדר אחד לבודק בליל י"ד ולברך על בדיקתו שלא להפסיד ברכה בידים ומכל מקום אף אם ברק כל חדריו ולא שיר כלום צריך הוא לחזור ולברוק פעם אחרת לא פחות²² הדר אחד בליל י"ד²³ כיון שבלילה זה חל חיוב הבדיקה על כל ישראל שלא ברקו עדיין חל החיוב גם על זה שברק כבר שלא להלק בינו ובין כל ישראל²⁴.

י"ש חולקין²⁵ על זה ואומרים שאין צריך לחזור ולברוק כלום בליל י"ד כיון שכבר ברק כל חדריו בדינם בלילה לאור הנר ויש לחוש לדבריהם שלא לברך בשחזור ובזרק²⁶ תרר אחד בליל י"ד:

ח' אין בודקין לאור האבוקה אלא לאור נר²⁷ קמץ ויחיד לפי שאור האבוקה אין יכול להכניסו לחורים וסדקים²⁸ וגם הוא מתיירא²⁹ שלא ישרוף בו הבית ויהא לבו טרוד ביראה זו ולא יברוק יפה³⁰.

ולכתחלה יש להזהר שלא לברוק כי אם בנר של שעווה אבל לא בנר של חלב לפי שהוא מתיירא שלא יטוף ממנו על כלים כשרים ולא בנר של שומן לפי שמתירא שלא יטוף ממנו על כלי חלב ולא בנר של שמן לפי שמתירא שלא יטוף ממנו על הבגדים

כח בכת"י לפחות.
כט ת"א ס"ק ב' (לענין ברק כל חדריו לאור הדמיה).
ל ירושלמי פ"א ה"א (בין בעינו לבעור). מ"א שם (בין בדיקה לבדיקה). וראה לקמן סי' תל"ו ס"א, אם הבדיקה היא הובת הנק. וראה מגילת אכרדים ע' 197.
לא פ"ד"ח שם.
לב ח"י שם.
לג גמרא (בריתא) ז' סע"ב.
לד רב נחמן בר יצחק בנזירא ה' א. מור ולבש ס"ב.
לה רב פפא שם. מור ולבש שם.
לו רש"י שם ד"ה בעית. מור ולבש שם.

יז מור וז"א ס"ק ה' ח"י ס"ק ה'.
יח כדלעיל סע"ג.
יט כדלעיל סוף ס"ב.
כ ת"א ס"ק ג' וס"ק טו. פ"ד"ח ס" ופ"י ח"י ס"ק ג' וס"ק כב.
כא פ"ד"ח שם. וכדלעיל סי' תלא ס"ה.
כב ת"א ס"ק ב' ח"י ס"ק כד.
כג ת"א ס"ק א. ח"י ס"ק א. וכדלעיל שם.
כד פ"ד"ח ס"א ופ"א ח"י שם.
כה ירושמי פ"א ה"א.
כו פ"ד"ח ס"א. ח"י ס"ק א.
כז סע"ף א.

ויטנפם וגם אינו יכול להכניסו יפה לחורים ולסדקים¹² אבל כדיעבד שכבר בודק (ב) באחד מנרות הללו יצא ואין צורך לחזור ולברוק בנר של שעוה¹³ וכן אם הוא שעת הדחק שאין לו נר של שעוה הרי זה כדיעבד ויברוק לכתחלה בנרות אחרות¹⁴ ומכל מקום אם אפשר לו בנר של שומן לא יברוק בשל חלב שכשהוא בודק בשל שומן אינו מתירא רק שלא יטוף על כלי חלב אבל לא על כלי בשר מה שאין כן בשל חלב ואם אין לו של שומן ויש לו של חלב יברוק בו ולא יברוק בשל שמן שאינו יכול להכניסו יפה לחורים ולסדקים כמו של חלב¹⁵:

טז אם עבר וברק לאור האבוקה לא יצא וצריך לחזור ולברוק לאור הנר¹⁶ ויש מי שאומר¹⁷ שאין צורך לחזור ולברוק ויש לחוש לדבריו שלא לברך כשהחור ובודק:

י נר של שמן שדולקין בתוכו ב' פתילות דינו כאבוקה¹⁸ שאפילו עבר וברק בו צריך לחזור ולברוק וכן אם הדלק ב' נרות של שעוה וסמכן זו לזו וברק בהן לא עלתה לו בדיקה¹⁹ ואפילו קלען יחד ועשאן כעין נר אחד²⁰ (או שריבך וחזיר זו לזו עד שנעשו נר אחד²¹) מכל מקום כיון שיש כאן ב' פתילות דולקות הרי זו אבוקה:

יא אין בודקין לאור העצים שהעץ אינו דולק יפה כשהוא יחודי ושני עצים אפילו הם דקים מאד דינם כאבוקה ואפילו מין עץ שדולק יחודי שקרוין (בלשון אשכנז ק"ן) אין לברוק בו לכתחלה (אם יש לו נר של שעוה) דכיון שריחו רע וגם ניצוצות מנתנין ממנו כשהדולק יש לחוש שעל ידי כן לא יברוק היטב²²:

יב כבר נתבאר במינו תל"א²³ שמן התורה כשמבטל את החמץ ומפקירו קודם זמן איסורו דיו ואם אינו רוצה לבטלו ולהפקירו (ג) חייב הוא לברוק ולהפש אחריו מן

קונטרס אחרון

(ב) כא' מנרות הללו בו המ"א²⁴ כתב דשל שמן דינו כאבוקה, אבל שאר כל האחרונים חולקין על זה. עיין בב"ח²⁵ ובעולת שבת²⁶ ובאלי²⁷ וזוטא²⁸ ובפרי חדש²⁹ ובחק יעקב³⁰, ומסתבר טעמיהו, שהרי לא נזכר איסור זה בגמרא, ואדרבא כל סתם נר שבמשנה וגמרא הוא של שמן, ובלאו הכי ברבתי סופרים הלך אחר המיקל, וכל שכן שהמקילים הם רבים, ובפרט שהט"ז³¹ מיקל אפילו באבוקה שא"צ לחזור ולברוק ע"ש:

(ג) חייב הוא בו מן התורה בו לא עבר עליו למפרע בו אף הדפרי חדש³² כתב דהרא"ש³³ והטור³⁴ סבירא להו דמוצא חמץ בפסח אחר בדיקתו עובר עליו למפרע אם לא ביטלו, ולפי

לז דא"ש פ"א ס"א. וראה גם כל בו סמ"ח (ג) א) כשם דראב"ד. טור ושו"ע ס"ב.	מב ט"ז ס"ב ג.
לח פריח ס"ב. אליה זוטא ס"ב. ח"י ס"ק ה. ט"ז ס"ג.	מו עולת שבת ס"ב. ע"י לעיל ס"י חצו ס"ד, וש"נ.
לט ח"י שם.	מד ח"א ס"ב ג.
מ ח"א ס"ק ה (אלא שהוא כתב שנמטעם זה דינו כאבוקה. וראה ק"א ס"ב ב).	מה נהר"ל ה"י בריקת חמץ (ס"ו ג' ע' לח). ח"א ס"ב.
מא אחרונים (וכמוצין בסעף הקודם).	מו מ"א שם.
	מז ח"י ס"ב ג. וראה גם לעיל ס"י רצו סוף ס"ד.
	מח סעף ב.

ציונים לקונטרס אחרון

טו ס"ק ה.	כ ס"ק ה.
טז סעף ד.	כא ס"ק ג.
יז ס"ק ב.	כב ס"י תלא ס"ק א.
יח ס"ק ב.	כג פ"א ס"י ט.
יט ס"ק ב.	כד ס"י תלד.

הלכות פסח תלג

כה

התורה כשיגיע זמן איסורו¹⁰⁰ ולבערו מן העולם לגמרי וכשהוא עושה כך אם בתוך

קונטרס אחרון

זה אין בדיקה מועלת כלום מן התורה בלא ביטול, ע"ש בס"י תל"א, וכך כתב העולת שבת סי' תל"ד¹⁰¹ לדחות הביטול שלאחר הבדיקה היא מדאורייתא, מכל מקום לענין פסק הלכה הסכים שם העולת שבת כדעת רש"י¹⁰² ור"ן¹⁰³ החולקים על הטור (ולזה הסכים ג"כ הפרי חדש). והט"ו בס"י תל"ד ס"ק א' הסכים גם דעת הטור לרש"י שאינו עובר עליו אלא משעת מציאה ואילך, דקודם שמצאו אנוס הוא דשגיאות מי יבין כ"י, עיין שם שהוכיח כן מדברי הרא"ש. וזהו ג"כ כוונת המ"א שם סק"ה בשם הרא"ש, דלא כפרי חדש בשם הרא"ש.

מיהו מאי דמשמע שם מהמ"א¹⁰⁴ לדעת הרמב"ם¹⁰⁵ והרא"ש דאף בבית שאינו ברוך אינו עובר למפרע על חמץ שמצא בתוכו, ואין צריך לומר אם עדיין לא מצאו שאינו עובר עליו אף אם ישנו שם, כיון שאינו יודע לו היכן הוא לא קרינן ביה לא ימצא, וכמ"ש התוספות ריש פרק כל שעה¹⁰⁶, לא קיימא לן הכי¹⁰⁷, אלא כמ"ש הר"ן והפרי חדש, וכ"כ העולת שבת ואלי וזוטא בסוף סימן תל"ז¹⁰⁸, דלאחר זמן איסורו אין הנשים וקטנים נאמנים לומר אנו ברקננהו דכיון שאינו יכול לבטל הוי ליה מדאורייתא. וכן הוא במגרי"ת¹⁰⁹ בהדיא ע"ש. וכן משמע בהדיא בטוש"ע ואהרונים סי' תל"ט¹¹⁰ גבי צבור חמץ ולפניו ב' בתים דאם לא ביטל ה"ל ספיקא דאורייתא אף שאינו יודע לו מקומו. ויותר מזה מבואר שם גבי ספק על ספק לא על¹¹¹, וכן הניח בוית זו ולא ידע מנין הכרות שהניח ומצא בוית אחרת¹¹², דאם לא ביטל הוי ליה ספיקא דאורייתא וצריך לחזור ולברוק. ומכל שכן שצריך לברוק החדרים שנשתמש בהם חמץ בקביעות כל השנה, שקרוב לוודאי שיש בהם חמץ כמ"ש הט"ו סי' תל"ה¹¹³ והבה"מ ומו"א סי' תל"ג סק"י, וכמ"ש בהדיא במ"א¹¹⁴ וט"ו¹¹⁵ חק יעקב¹¹⁶ סי' תל"ה דס"ל דאף ביי"ט צריך לברוק, והכי קיימא לן שם¹¹⁷, ואף בלא ביטול מיירי כמבואר שם, ואם אינו עובר מן התורה על חמץ שאינו יודעה לו אי"כ ממה נפשך לא יברוק ביי"ט אם לא ימצא כלום בבדיקתו א"צ לברוק ואם ימצא יעבור עליו מן התורה. ואף לפי מ"ש הכ"מ ספ"ג¹¹⁸ דאינו עובר משום דלאנוס הוא בתקנת חכמים, מכל מקום לכתחלה אין להביאו לידי אנוס, ויותר טוב שלא יברוק ולא יעבור עליו כלום מן התורה משיברוק וימצאנו ויעבור עליו מן התורה אלא שיהא אנוס בתקנת חכמים. ועוד דגם בחול המועד לא ה"ל

להצדיכו לברוק, דמיד שימצאו אם ישנה מעט קודם שיבערנו עובר עליו מן התורה, לדעת הרמב"ם ורוב המפרשים כמ"ש הפרי חדש סימן תל"א¹¹⁹ וכמו שיתבאר בסימן תמ"ז¹²⁰*, ויותר קרוב לבוא לידי שהיה מעט אם ימצאו משיבוא לאכלו כשלא יברוק אחריו דלא. אלא ודאי דאף שלא מצאו עובר עליו

מט שאו הוא זמן נצות השבתה, כילעיל שם ולקמן סי' תמה ס"א וש"ג. וכ"ה לקמן סי' תלו ס"ו. וראה מ"מ צנינים.

ציונים לקונטרס אחרון

- כה סעיף ב.
- כו ו, ב ד"ה ודעתו.
- כז ויש פסחים ד"ה אלא כך הוא עיקרן של דברים.
- כח ראה חקרי הלכות ח"ג לט, ב.
- כט ראה שלחן הפסח ע' 32.
- ל ס"ג ה"ח.
- לא כ"א, א ד"ה ואי.
- לב ראה לקמן ק"י"א סוף ס"ק ז. וחס"ס"ר (שמצורף דעת המקילים להתיר). חקרי הלכות ח"ג מ, ב.
- לג כ"ה לקמן שם ס"ו.
- לד ד, ב: דבדיקת חמץ מדרבנן הוא מדאורייתא בביטול בעלמא מני ליה הימניהו רבנן מדרבנן (הרי שבלא בדיקה עובר מדאורייתא).
- לה סעיף ב, ומו"א ס"ק ה. לקמן שם ס"ד וש"ג.
- לו ראה ט"ז שם ס"ק ג.
- לז לקמן שם ס"י"ב וש"ג.
- לח ס"ק א.
- לט ס"ק א.
- מ ס"ק א.
- מא ס"ק ג.
- מב כדלקמן שם ס"ב.
- מג הלכה ח. וכדלקמן סי' תמו סוף ס"ה.
- מד סעיף א.
- מה סעיף ה, ובקונטרס אחרון שם ס"ק ב.
- מו ו, ב. וראה לקמן סי' תלו ס"ו וש"ג.
- מז שם ד"ה ודעתו.
- מח שם ד"ה ודעתו.

הלכות פסח תלג

הפסח מצא כוית חמץ בביתו שלא מצא בכדיקתו לא עבר עליו למפרע ככל יראה ובל ימצא שהרי אנוס הוא כיון שבדק כרינו.¹

ואינו חייב לבדוק בן התורה אלא במקומות שרגיל להשתמש בהן חמץ כל השנה בתדירות.² כגון פירור חמץ וחררו שרגיל לאכול בהן חמץ כל השנה ואי אפשר שלא נתפרר ונפל שם פירור חמץ.³ שיש בו כוית⁴ ועובר עליו ככל ימצא⁵ מן התורה אע"פ שאינו נראה לו⁶ (עיין ס' ת"מ"י) כל ימי הפסח אבל שאר החדרים שאינו רגיל להשתמש בהן חמץ בתדירות וקרוב הדבר שלא נשתייר בהן חמץ כוית אין צורך לבדוק מן התורה אע"פ שלא ביטל:

יג. אבל מדברי סופרים אף על פי שביטל כל חמצו⁷ חייב הוא לבדוק ולחפש אחריו בכל המקומות שיש לחוש ולהסתפק שמא הכניס לשם חמץ באקראי⁸ לפיכך כל חדרי הבית והעולות אפילו אותן שבירי לו שלא אכל בהן חמץ מעולם הרי הם צריכים בדיקה כרינה כלילה לאור הנר לפי שלפעמים אדם קם מתוך סעודתו ופתו בידו ונכנס לחדרו להשתמש בהן תשמישו⁹ כגון חדר המשכנות שלפעמים נכנס לתוכו באמצע הסעודה להוציא משם משכון להחזירו לבעליו ויש לחוש שמא שכח שם את פתו או שמא נתפרר ממנו שום פירור חמץ.¹⁰

יד. אבל אותן החדרים שאין דרך האדם ליכנס בהן בתוך הסעודה כגון אוצרות יין¹¹ ושכר¹² שאין שסתפק מהן לשתותן או למכור מהן וכן בית התבן¹³ אין צריכים בדיקה אלא אם כן ידוע לו שהכניס לשם חמץ פעם אחת¹⁴:

מז. אבל אוצרות יין ושכר שסתפק מהן צריכין בדיקה¹⁵ שלפעמים באמצע הסעודה

קונטרס אחרון

אם ישנו בדישותו. ומ"ש הרמב"ם בפ"ג¹⁶ שהיה דעתו עליו כו', היינו לאפקוי אם ביטלו שהסית דעתו ממנו כמ"ש הרמב"ם בפרק ב'*,¹⁷ וכך הביין הפרי חדש בדעת הרמב"ם, וכך הבינו כל נושאי כליו, מדלא פירשו מאין יצא לו דין מחדש כוה.¹⁸ יצא לו דין מחדש כוה.¹⁹

- נ. פירוש ס' הוא ס"א ר"ה ונאמר, שחייב מן התורה גם על חמץ שאינו ידוע, ורק שבדק אינו עובר, כדעת ה"ר ריש פסחים ר"ה בודקין ר"ה אלא כך הוא עיקר של דברים, ומ"ה רעת הרא"ש פ"א ס' מ, לפירוש ה"ר ס' תלד ס"ק ג. וראה גם לקמן ס' תלד ס' (במנוטר). וראה רשומות שיעורים (פסחים) ס' ב. לקוט שיעורים ספ"א א. הע"ב תתנו ע' 51.
- נא. ח"ן שם. מ"ז ס' תלד ס"ק א. פ"ח שם. וראה תהלה לדר ח"ג ס' ה"ה והדגם.
- נב. ראה לקמן פ"ה וק"א ס"ק ה, רהה נקרא חמץ וראי. וראה גם לקמן ס' תלו ס"ג.
- נג. כדלקמן ס' המב ס"ה וק"א ס"ק א' ס"ק יג.
- נד. ראה מ"ם וציונים.
- נה. רא"ש שם.

ציונים לקונטרס אחרון

- נ. הלכה ב: ומה היא השבחה ... שיבטל החמץ בלבו.
- נא. ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל קצו.
- נב. ראה שלחן הפסח ע' 33.

- נו. סעף א.
- נז. כדלקמן ס' תלא ס"ד.
- נח. סוד ושו"ע ס"ג.
- נט. כדלקמן ס"ד ט"ז.
- ס. וזהו"ל הל' בדיקת חמץ (ס"ג ע' ז), ח"י ס"ק ז. וראה קובץ אור ישראל ח"א ע' פה.
- סא. נמוא (ברייתא) ה, א. מור וש"ע ס"ג.
- סב. ראה נמוא ה, א (לענין אוצרות שכר בבבל). וראה מור וה"י ס"ק ז.
- סג. ברייתא שם. מור וש"ע שם.
- סד. רמב"ם פ"ב ח"ז, לפירוש מ"א ס"ז י (דקאי על אוצרות ולא על רפת בקר). ונ"ח לקמן סוף ס"ז.
- וראה סגולת אברהם ע' 199.
- סה. נמוא ה, א. רמב"ם פ"ב ח"ז.

הלכות פסח הלג

כו

הם כלים על השלחן והולך השמש להביא מהן ופתו בידו¹⁰ וכן החדרים שמישימן בהם מלח או גבנות או מיני כבושים או נרות הרי הם צריכים בדיקה¹¹ שלפעמים הם כלים באמצע הסעודה והולך השמש להביא מהן ופתו בידו¹⁰:

מז אבל אותן חדרים שמישימן דברים שיש קבע לסיפוקן¹² דהיינו שהשמש יודע קודם הסעודה כמה צריכין לסעודה זו והולך ומביא ואין צריך להביא עוד באמצע הסעודה¹³ כגון אוצרות של שמן וכיוצא בו דברים שאין גילין בהן תרור ואין דרך למיך ולהביאן עוד על השלחן באמצע הסעודה אין צריך בדיקה¹⁴ ואם הוא מקום שהגילין להדליק בו נרות של שמן צריך בדיקה אם דרך להסתפק ממנו לנרות¹⁵:

יז חורים שבכותל הבית וכן זיזים הבולטים מהכתלים אם אינן גבוהים יותר מדאי ולא נמוכים יותר מדאי הרי הן צריכין בדיקה¹⁶ לפי שדרך להשתמש בהן (אבל חורים קמנים מאד וכן הסדקים קמנים שבכותלים שאין ראויין לשום תשמיש אינם צריכים בדיקה¹⁷) ויש לחוש לשמא נשתמש בהן המין ונשאר מונח שם פירווי המין אבל אם גבוהים כל כך עד שאין יד אדם מגעת לשם וכן אם הם נמוכים למטה מג' טפחים¹⁸ סמוך לקרקע הבית אינם צריכים בדיקה שמן הסתם לא נשתמש בו אבל אם ידוע לו שנשתמש בהן המין אפילו פעם אחת הרי הן צריכין בדיקה¹⁹ ובבית שהתנינוקות מצויין בו אפילו הנמוכים מג' טפחים צריכין בדיקה שמא הצניעו שם התנינוקות מעט המין²⁰:

יח וכל זה בחורים שבכותלים אבל החורים וסדקים שבקרקעית הבית צריכין בדיקה אף על פי שאין תנינוקות מצויין שם שיש לחוש שמא נפל ונתלגלג לשם מעט המין²¹:

יט ואם קרקעית הבית היא מרוצפת בנסרים ויש בנייהם חורים קמנים עמוקים ואין יכול להכניס את ידו לתוך החור לברוק²² אין צריך לקעקע את הנסרים²³ לברוק תחתיהם (ו) ואפילו אם ראה שנפל המין לחור זה הקמן ואם לא יוציאנו משם יהיה

קונטרס אחרון

(ד) ואפילו אם ראה בו אין מטרירון בו זה נלמד מתור * ואין לחלק דהכא יש לחוש שמא על עמוק שבכותל¹, דהשאר די בביטול אף בודאי המין². ידי מקרה שיעטרך להפס אחר איזו אכידה שתפול לשם יסיר את הרצפה ויראה את החמץ³, דהא הא דחור עמוק די בביטול⁴ נלמד משום דדמי לחמץ בבור שיחבר בסוף סימן תלית⁵,

עא שו"ת הרא"ש כלל ד ס"ג. מור וש"ע ס"ד.
עב ירושלמי פ"א ה"א (אפילו גבוה כמה צריך בדיקה).
דוב"ס פ"ב ה"ג. פ"ח סוף ס"ד. ח"י ס"ג ס"ב בשם
אחרונים. וז"ל לעיל סוף ס"ד.
עג דאבידן הובא בכ"מ פ"ב ריש ה"ג. מ"א ס"ק ח. ח"י
ס"ק מ.
עד ירושלמי פ"א ה"א. פ"ח ס"ד. וז"ל בסדור: גם
בסדקים שבקרקע.
עז נלמד מדין דלקמן ס"כ"בא מש"ג. וראה קונטרס
אחרון.
פ כדלקמן ס"ל במפולת גבוהה ג' טפחים, שאם בשל אין
מטרירון אותו לפקח את גולג. וראה לקמן ס"ה תמו
ס"ח. מ"ט וציונים. מגילת אברהם ע' 199.

סו רש"י שם ד"ה במסתפק.
סז גמרא שם. ח"י ס"ק ג.
סח ראה רש"י שם ד"ה ובי קרי.
סט גמרא ח. א.
ע רש"י שם ד"ה שי קבע. מ"א ס"ק ג. ח"י ס"ק ג.
עא בריתא ונגזר שם (לגירסה שלנו). רמב"ד פ"ב ה"ג.
מור.
עב ד"ן (ב, ד) ד"ה במסתפק. רבינו יוחנן נזכר ה ח"א
(למ' ר"א). הגהת ממ"ק ס"ה צ"ח (ע' עג). כ"ה ס"ה
ד"ה וז"ל ואתרת.
עג בריתא גמרא ח. א. מור וש"ע ס"ד.
עד וז"ל לקמן ס"כ"ב (במסגרת) וש"ג. וראה לקמן ס"ה
תמו ס"ל. וראה קובץ גירול תורה (ג'ג) מ' ע' כח.

ציונים לקונטרס אחרון

בסוף הקור"א.
גה כדלקמן ס"כ.
נו לקמן שם ס"א.

גג דלקמן ס"כ"בא וש"ג.
נד שא"כ הוי כאן כמו במפולת שאין בה ג' טפחים,
שהחשש הוא שמא יתגלה החמץ במקומו (כדלקמן

הלכות פסח תלג

מונה שם כל ימי הפסח אעפ"כ אין מטריחין אותו להוציאו משם אלא מכתלו וריו שהרי עיקר⁵⁶ תקנת בדיקת החמץ אחר שביטלו אינה אלא משום גזירה שמא יבוא

קונטרס אחרון

כמו שכתב החק יעקב⁵⁷, ושם יש לחוש גם כן שמא על ידי מקרה ירד לבור לחפש אחר איזה דבר כדארמין בגמרא⁵⁸.

**** לסמ"ק⁵⁹** וסיעתו דסבירא להו אפילו אם יש עליו גובה ג' טפחים אינו כמבוער מן התורה אלא כטמון ומכוסה, ומן התורה צריך לבטל אלא שהביטול מהני אפילו מדרבנן ביש עליו ג' טפחים, שאין הכלב יכול לחפש אחריו וישאר מכוסה ולא יבוא לאכלו, אם כן הא דחיישין כשאין עליו גובה ג' טפחים על כרחין היינו משום שהכלב יגלונו כשיחפש אחריו. דאלו לרש"י⁶⁰ ור"ן⁶¹ דס"ל דמדאורייתא הוא כמבוער ביש עליו ג' טפחים ומדרבנן צריך ביטול משום שמא יתפסק הגל, י"ל הטעם דלא מהני ביטול באין עליו גובה ג' טפחים נמי מהאי טעמא שמא יתפסק הגל⁶², אבל הילדה ועכברים אם יגרוהו יאכלוהו, וכן הכלב כשיחפש אחריו יאכלנו, ולכן היה מועיל ביטול אם לא דחיישין שמא יתפסק הגל (אבל בלא ביטול, שמן התורה אינו כמבוער, ודאי היה עשמה משום שהכלב יכול לחפש אחריו כדאייתא בהרי"א במשנה).

והא דלא חששו ג"כ ביש עליו ג' טפחים, היינו משום שהוא כמבוער מן התורה, ועל כיוצא זה שאינו שכיח לא גזרו עליו חכמים שלא יועיל ביטול שלא יהא כמבוער מחמת חששא דהוקה שמא יתפסק הגל ושמא ישכח ויאכלנו, אבל כשאינו מבוער על ידי מפולת אלא ע"י ביטול והפקר, כל שהוא יכול לבד ליה אכילה אפילו על ידי חששות הרבה (וגם לסמ"ק על כרחין צריך לומר כן⁶³ ודו"ק) חששו חכמים שלא לבטל גזירות שגזרו שאין ביטול והפקר מועיל כלום, כדי שלא יניח כל אדם חמצו בביתו כל ימי הפסח וקורבו הדבר שבא ליהי מכשול. משא"כ בחמץ בחורים עמוקים שאין ידו מגעת לשם כלל, או בבור שאין דרך להשתמש שם כל השנה שהרי אין בו סולם כלל כדמשמע בגמרא⁶⁴, ובודאי גם בפסח אלא ירד לתוכו.

ואין לומר דשאני חור שבכותל שיש לחוש⁶⁵ שמא יגררו חולדה ועכברים בפסח את החמץ ויניחיהו במקום מגולה, כמו שהוששין במפולת פתות משלשה טפחים⁶⁶, דאם כן בבור⁶⁷ נמי יחוש לחולדה וברידלס המצויים בבורות (כדאייתא בגמרא⁶⁸ גבי שפתחו של מנצ'יק כו') ובשפתי בורות (כדאייתא⁶⁹ בעובדא דחולדה ובור) שמא יגרוהו משם ויניחיהו במקום מגולה, ואפילו מעיד לעיר דרכם לגרו כדאייתא במשנה⁷⁰ וכל שכן מהבור לשפתו. ועוד חמצו של נכרי המופקע אצל ישראל לא תועיל לו מחיצה⁷¹ שמא יגררו ממנו העכברים ויניחו חוץ למחיצה⁷². אלא ודאי דלגרייה לא חיישין, כמו דלא חיישין⁷³ שמא כבר יגררו להצריך לברוק במקומות שאין צריך בדיקה מטעם המבואר במשנה⁷⁴ דאין לדבר סוף, הכי נמי לא חיישין שמא יגררו בפסח משום דאין לדבר סוף, שהרי אי אפשר לבער כל חמץ שבעולם, ובתי הנכרים הם מלאים חמץ בפסח ושמא יגררו מהם. וכיון שכן אף במקום שאפשר לתקן לא מתקנינן, כמו שאין חוששין שמא גזרה מוית' לוית' ויש לדרב

פא כולעיל ס' תלא ס"ד – בטעם הב', מתוס' בריש פסחים ד"ה אור. מור ונ"א שם ס"ב כן. וראה העי"ב תהנו ע" 56.

צינונים לקונטרס אחרון

סח ט, א.
 טט סי' צח בסופו (דעה הב' דלקמן ס"ל).
 ע כטעם האמור במשנה (לא, ב), שנטעם זה לא סגי בכיטול.
 עא בגמרא שם ד"ה צריך שיבטל (דעה הא' דלקמן שם).
 עב שם (ט, ב) ד"ה אמר רב תסרא.
 עג האמור בריש"י שם, ולא מטעם האמור במשנה שם (לגבי החיוב מן התורה – בלא ביטול).
 עד משא"כ לסמ"ק, שבכל אופן יש חיוב מן התורה בלא ביטול, אי"כ יש רק טעם א' האמור במשנה, שהכלב יגלונו וילא סבירא ליה לטעם דשמא יתפסק הגל שברש"י. וראה שולחן הפסח ע' 76.
 עה שחוששין לחפש חרוק, שהכלב יגלונו וישירי ויאה האדם וישכח ויאכלנה.
 עז י, ב.

נד ס"ק יג.
 נח י, ב (באיבעיא אם חוששים לזה, וקיי"ל לקולא כשיבטל, כדלקמן שם). וראה לקמן ק"א סוף סוף ה, שהביא טעמם שכתב המ"א ס"ק ד מ"מ מ"ב הי"ד, דהיי בחמץ שנפלה עליו מפולת דריו לו כביטול, כדלקמן ס"ל.
 נו דשאני חור שבכותל, דהכא יש לחוש בו.
 ט דלקמן ס"ל"א, שחוששין שמא יגלונו הכלב כשיחפש אחריו.
 טא חמץ בבור, דקיי"ל לקמן סי' תלח ס"יא שבכתלו וריו, ושי"נ.
 טב ט, ב.
 טג תענית ט, א.
 טד ט, א.
 טה דלקמן סי' תמ ס"ה וש"נ.
 טו סוף תענית ה"ב ח"א שם סוף ט"א.
 טז דלקמן סי' תל"ה ס"ה וש"נ.

הלכות פסח תלג

כמ

לאוכלו בפסח וזה החמץ שהוא מונח במקום שאינו יכול להכניס ידו לתוכו בודאי לא יאכלנו בפסח²⁹:

ב וכן הדין בחור שהוא רחב ויכול להכניס ידיו לתוכו אלא שהוא עמוק מאד ואין יד אדם מגעת לברוק כבולו בין שהחור הוא כבולתי הבית בין שהוא בקרקעיתו הרי הוא בורק בתוכו עד מקום שידו מגעת והשאר די לו בביטול³⁰ אפילו יש שם ודאי חמץ³¹ עיין סוף סי' תל"ח³²:

כא כותל עב מאד³³ שהוא מחיצה בין ב' בתים של ב' בני אדם והחור עובר בתוכו מעבר אל עבר זה בורק מצד זה עד מקום שידו מגעת וזה בורק מצד זה עד מקום שידו מגעת ושאר אורך החור שבאמצע הכותל יש לחוש שמוא נתגלגל לתוכו חמץ מצד זה ושמוא נתגלגל לתוכו חמץ מצד זה³⁴ לפיכך שניהם חייבים לנטל כל חמץ שיש בו אפילו אין יודעים בבירור שיש שם חמץ³⁵:

כב ואם זה הכותל הוא מחיצה בין ביתו של ישראל לביתו של נכרי לא יבדוק הישראל כלל את חורי הכותל העוברים בתוכו מעבר אל עבר³⁶ ואפילו אם יש שם חמץ ודאי בתוכו³⁷ אין צריך לברוק ולהוציאו משם כליל י"ד מפני חשש סכנה שכשראה הנכרי את הישראל שהוא ממשמש בחור לאור הנר יאמר כשפים הוא עושה ל³⁸ ומכל מקום לבחר ביום י"ד יבדוק בו לאור היום עד מקום שידו מגעת³⁹ אפילו אין שם חמץ ודאי שכשמשמש בו לאור היום אין כאן חשש סכנה שהרי כך היה משתמש בו כל ימות השנה לאור היום (שכל חור שאין דרך להשתמש בו כלום אין צריך בדיקה כלל⁴⁰ כמו שנתבאר למעלה⁴¹) והשאר די לו בביטול⁴² אפילו יש שם ודאי חמץ⁴³:

קונטרס אחרון

סוף, מושג דאם כן מחצר לחצר כו' ואין לדבר סוף, והלכך לא מתחזקין ריעותא ממקום למקום אחר⁴⁴, וכיון שבמקום זה עצמו שהחמץ מונח בו בזמן הביעור אי אפשר לבוא בו לידי תקלה הלכך די לו בביטול, אבל גבי מפולת שאין בה ג' טפחים⁴⁵, שבאותו מקום עצמו יוכל לבוא לידי תקלה, שהמפולת אינה אלא ככיסוי על החמץ מלמעלה ואם יחטט בה הכלב יסיר הכיסוי ויתגלה החמץ במקומו:

פב נלמד מדין דלקמן ס"ל, ברעה הב', וראה קונטרס אחרון, וראה גם לקמן סי' תל"ב, סי' תל"ג ס"ו.	פט גמרא ה', ב' ובפלימו. מור ושוע' ס"ו.
וראה מגולת אברתם ע' 200.	צ ס"ו ס"ק ג. ו' ח"י סוף ס"ק גו (ממשנענות הב"ח ס"ו ד"ה רמ"ש יחפש).
פג גמרא [בריתא] ה', א. ודלקמן ס"ב.	צא רש"י שם ד"ה כל עצמו. וראה גם לקמן סי' תמו ס"ו.
פד ח"י ס"ק יג.	צב כ"ח פ"ב ה"ה בשם הר"מ. מ"ו שם. ודא ס"ק יב. ח"י ס"ק יד.
פה מקום יא (ומשם למד הח"י לכאן, בדלעיל בק"א ס"ק ה' בה"ה הא).	צג ראה מ"א סוף ס"ק יב.
פו גמרא [בריתא] ה', א. רש"י שם ד"ה עד מקום. מור ושוע' ס"ו.	צד מקום ז' (בגמטרי).
פז ב"ח ס"ז ד"ה חור. מ"א ס"ק יא.	צה כ"ח שם.
פח ב"ח שם. ח"י ס"ק יג.	צו מ"ו שם. ח"י סוף ס"ק גו.

צייונים לקונטרס אחרון

עו ראה גם לקמן סי' תל"ד קו"א ס"ק ב.
עו דונגן (לא, ב); הכלב יכול לחפש אחריו, הנה עיקר החשש בזה הוא, שבעת החיפוש ישייר

הלכות פסח תלג

בג גג המושפע כמו גגות שלנו¹³ אין צריך בדיקה¹³ מפני שאינו ראוי לשום תשימש (אבל גג השוה שתחת גג המושפע אם דרך להשתמש צריך בדיקה אלא אם כן הוא מיוחד לתשימש שאין דרך להשתמש בו באמצע הסעודה כגון שעשאו אוצר לזין או שכר ואינו מסתפק ממנו כלל לא לשתות ולא למכור וכל כיוצא בזה כמו שנתבאר למעלה¹³) ואפילו גג מושפע שהוא נמוך מאד ואפילו הוא עומד בתוך הבית כגון גג המגרל (פירוש כגון אלמעי"ד או שאפ"ע בל"א ומצניעים בתוכו כלים ואוכלים) אין צריך בדיקה¹⁴ אבל תוך המגרל וכן תוך התיבות צריכים בדיקה שהוא משתמש בהם חמץ לפעמים¹⁵.

בד רפת של בקר אין צריך בדיקה¹⁶ שכל חמץ שנפל שמה יש לתלות שהבהמות אכלוהו¹⁶ והרי יש כאן ספק ספקא שמה לא היה שם חמץ מעולם ואם תמצא לומר היה שמה אכלוהו הבהמות וספק אכילת הבהמות מוציא מירי ספק חמץ¹⁷:

בה וכן לול של תרנגולים אין צריך בדיקה¹⁸ שכל חמץ שהיה שם יש לתלות שהתרנגולים אכלוהו¹⁸ (ה) וכן בית שהתרנגולים מצויין בו אין צריך בדיקה

קונטרס אחרון

(ה) וכן בית שהתרנגולים בו ברא"א בו אבל אם לא נזכר בו כן דעת הב"ח¹⁹ ומ"א²⁰. ואף מהרי"י²¹ ס"ל דזה נקרא חמץ ודאי כמו שהעתיקו האחרונים²² בשמו.

אלא שהמ"א בסק"מ העתיק בשמו אי ליכא שם תרנגולים כו', והוא תמוה לכאורה, דהא אין ספק מוציא מירי ודאי²³ כמ"ש הב"ח, וגם המ"א עצמו הסכים בזה לזכרו בסק"מ²⁴. והנה במ"א ובאלי"ו וז"ל * ובאלי"ו זוטא העתיק לשון מהרי"ו ולא העתיק סימנו בלשון מהרי"ו והיו כמו חמץ כבוד (דלא כבאר היטב שהגיה חמץ בבור). וכונתו דחמץ שתחת

הספסלים אין דרך בני אדם להשיגה ולעין שם, ובודאי לא יראה בפסח החמץ המונח שם ולא יבא לאכלו, אלא שיש לחוש שמה דרך מקרה ישות ויבקש שם ויראה את החמץ, וה"ז דומה לחמץ כבוד²⁵ דלא אתי למיכליה אלא אם כן ניהוש שמה דרך מקרה ירד לבור בפסח ויראה החמץ ויאכלנו כדאיתא בגמרא²⁶, וס"ל למהרי"ו כדעת הטור סימן תל"ח, דזכר בבור צריך להוציאו אפילו קודם זמן איסורו ולא מהני מה שיבטלנו אח"כ, כמ"ש הב"י מתתלה²⁷ שהוא מדוקדק

צז ברעיל ס"ג וש"נ.

צח כדוש ס"ה.

צט סעיף ד'.

ק ברייתא ה', א. רש"י שם ר"ה גג היציע. מור וש"ע ס"ה.

קא רש"י שם ר"ה גג המגרל.

קב גמרא [בריתא] ח', א. מור וש"ע ס"ו.

קג שם ר"ה רפת. ש"ע שם.

קד ואין ספק מוציא מירי ודאי. נבוא, מ, א (לענין השש גיורה הולדה). כ"ח ס"ח ר"ה כתבו הפמ"ק (לענין

ציונים לקונטרס אחרון

- פב** וא"כ אפילו איכא תרנגולים צריך בדיקה (ויבוא לקמן ביאור דעת מהרי"ו בזה).
- פג** דלקמן ס"י תלח ס"יא.
- פד** י, ב.
- פה** פירושו הראשון של הבי"י בדעת הטור שם, דלא מעיל אלא כשביטל קודם שנודע לו מהחמץ כבוד.

עח ס"ח ר"ה כתב רבינו ירוחם.

עט ס"ק י'.

פ שו"ת מהרי"י ויזיל ס"י קצג. והנוסח בדפוסים שלנו; במקום שגילין לאכול כל ימות השנה יש לבדוק תחת הספסלים דאי אפשר שלא שם והיו כמו חמץ כבוד.

פא כנסת הגדולה בהגה"ט. עולת שבת ס"ג. מ"א ס"ק ט. אליה זוטא ס"ק ד. באר היטב ס"ק ד.

הלכות פסח תלג

לא

בקרקעיות¹⁷ כמה דברים אמורים כשסמוך לפסח דהיינו כל שלשים יום לפני הפסח נזהר שלא לאכול חמץ בתוך זה הבית אבל אם לא נזהר מלאכול בתוכו חמץ בתוך שלשים יום לפני הפסח הרי קרקעיות צריך בדיקה¹⁸ כינהג כלילה לאור הגר דבין שאכלו שם חמץ א"א שלא נפל שם חמץ¹⁹ על הקרקע והרי יש כאן ודאי חמץ וספק אכלוהו התרגולים וספק לא אכלוהו ואין ספק מוציא מידי ודאי²⁰ (1) אבל כל חמץ

קונטרס אחרון

בלשון הטור, והסכים לזה הרדכי משה שם¹⁹. וכיון שזוהו בעיא דלא איפשטא**, לכן אם יש עוד ספק כגון שיש להלות באכילת התרגולים אפשר להקל ולומר דהוי ספק ספיקא, ולכן כתב מהרי"ו אי ליכא תרגולים דאז אי אפשר למצוא שום צד היתר לדעתו שפוסק כהטור. אבל לדידן דק"ל בסי' תל"ח¹⁹ כהרמב"ם¹⁹ דכבר בבור אין צריך להוציא, והטעם כתב המ"א¹⁹ בשם המגיד משנה דהוי כחמץ שנפלה עליו מפולת דדי לו בביטול***, ובמפולת בעינין גובה ג' טפחים כדי שלא יהיה הכלב יכול לחפש אחריו, א"כ תחת הספסלים שהכלב יכול להוציא משם לא דמי כלל למפולת ולחמץ בבור, וצריך להוציא משם, וספק אכילת התרגולים אינה מוציאה מידי ודאי חמץ. ותו מדהסכימו האחרונים למהרי"ו לכל הפחות היכא דליכא תרגולים דצריך בדיקה תחת הספסלים, מכלל דלא דמי כלל לחמץ בבור דקיימא לן בסימן תל"ח דדי בביטול, אם כן אף בדאיכא תרגולים צריך בדיקה דאין ספק מוציא מידי ודאי, וכמ"ש בפנים בסוף הסימן²³.

(1) אבל כל חמץ שנפלה לתוכו זמן רב בו יש בו כ' ספיקות בו אף דהמ"א בסק"י כתב ספיקי טובא, אין כוונתו דוקא ג' או ד' ספיקות, וכדעת הש"ך ביו"ד סימן ק"י (בלכלי הסי' 23) דג' ספיקות מוציאים מחזקת איסור, דהא המ"א עצמו כתב בסימן תל"ט סק"ג דשמא גרווהו מבית

קט רבנו יוחנן נתיב ה"א (לפ, א) בשם הרשב"א. קט ט"א פ"ג מ. קח ת"א ס"ק י, במשמעות מהר"ל (ראה מהר"ל הל' מאכלות אכורות בפסח אות כא ע' קלה). וראה גם לקמן סי' תפ"ג. לעיל ס"ד ויש"ג.

ציונים לקונטרס אחרון

ענה). ונתבאר כאן (בפנים הקו"א) שמהרי"ו סבירא כפירוש זה הבור, שהוא מדוקדק בלשונו והסכים לו הרדכי משנה. וראה כללי הפוסקים וההוראה כלל לג. צג סוף סי' צח, שהיא דעה חב' דלקמן סי' (וראה גם לקמן קו"א סי' יא, שמכאן מוכח שהמ"מ סבירא ליה כהסמ"ק). צד גברא לא, ב ד"ה צריך שיטבל (דעה הא' דלקמן שם). צז שם (ב, ט) ד"ה אמר רב חסדא. צח סוף סי' תלח. צצ ריש סעיף ל', וקונטרס אחרון סי' טו. צד כלקמן סי' תלח סי"ב וסי' וסי' תמ ויש ס"א ויש"ג. צט ס"ק כח. ק מדרכי משה שם סי' ק. וראה גם לקמן קו"א סי' יד. סי' תלח סי"ט.

פו שם ס"ק ב (אלא דאנן קי"ל כהרמב"ם פ"ב הי"ד, דכגו גמ מה שמבטלו עתה, כדלקמן שם סי' ט"א). פז סעיף יא. פח פ"ב הי"ד. פט ס"ק ד. צא סעיף מא. צב אוצ"ל: ולא דהטור כ"ו (וראה גם לקמן קו"א סי' י, שרק התוס' סבירא להו כן ולא הטור). ראה טור שם: והממורו כ' שאם ביטל אין צריך לבדוק ואם לא ביטל צריך לבדוק, ונתבאר בדרכי משה שם סי' ב' דהיינו שהטור לא סבירא כהני פוסקים דכל תקו דאיסורא לחומרא אף בשל דבריהם (אלא שאם עדיין לא ביטל לא מוגיל מה שיבטל

שנפל לתוכו זמן רב קודם פסח דהיינו קודם ל' יום יש בו ב' ספיקות להקל שמא אכלוהו^א (ושמא לא הכניסו לשם המזין^ב) ואם תמצא לומר שלא אכלוהו התרגולים

קונטרס אחרון

זה ושמא אכלוהו אינן נחשבינן לב' ספיקות אלא לספק אחר^א, * והיו ב' ספיקות משם אחד עיין בכללי הספק ספיקא להשיך^ב ופר"ח^ג, ועיין בח"י.
** דשמא נתכבד לא שייך בחורים וסדקים, וזו דהיינו גדרוהו עיין מ"א סי' תל"ט^ד.

ובס"ק י"ו כתב המגן אברהם וספיקי טובאי איכא^א, ואפילו הכי צריך בדיקה אם לא משום סכנה. ועכצ"ל כמ"ש בפנים דעיקר הבדיקה נתקנה על הספק, כמ"ש האחרונים בסימן תל"ט בשם המ"מ^ב. ומה שהקילו שם בספק ספיקא^ג היינו לענין לחזור ולברוק מה שברוק כבר, אבל תחלת הבדיקה כיון שנתקנה על הספק, והיינו ספק שאין לחוש לו מן התורה אלא שהכמים חששו לו אין חילוק בין ספק אחד לכמה ספיקות^ד, כדמוכח מהדר המשכנות^ה ובי' תמרי ובי' ציבי^ו וכמ"ש בפנים, ועיין מ"ש בסימן תל"ט.

ומה שהקילו בספק אכילה^ז היינו משום שהוא ספק הרגיל וקרוב לודאי, וכמ"ש החוטפות^ח ד"ה ואם תמצא לומר, וכמ"ש בפנים^ט, אבל חטיטת הכלב בגל אינו ספק הרגיל ואינו קרוב לודאי שיאכלנו על ידי חטיטה^י, אלא היישין שם אמא כשריה ריחו יחפש אחריו ויתחיל להטט אחריו עד שיוגלנו מלמעלה ולא יגמור להטט עד שיאכלנו. ועוד^{יא} דלא תלינן בספק אכילה בסימן תל"ט אלא בכבר קטן ש"ל אכלו כולו, ועכברים ותרנגולים שכיחי הרבה^{יב}, מה שאין כן חטיטת הכלב אינו ספק הרגיל כי שמא ישיר זה מאכילתו ולא יבא אחר לאכול כולו. ולא אמרינן ודאי עורבים לקן שלהם^{יג}, אבל הכלב כשאינו הפץ לאכול ורוצה להצניע אין לו מקום צנוע מן הגל הזה^{יד}.

ובזה נתיישבו כל דברי המ"א על נכון:
* * * * * ועוד דלא אמרינן גרורוהו אלא לתורן כדפרשי^{טו}, וכן כשאנו מתוסר אלא גיריה, אבל הכא^{טז} מתוסר חטיטה גרירה.

קיא מ"א שם.

קיב בלוח התיקון לדפוס ראשון: מיותר, ובכת"י לתא (כנראה שנתרבת טתחלת הדוג"ה דלקמן).

צינונם לקונטרס אחרון

- קא ס"ק י"א.
- קב ס"ק ז'.
- קג ס"ק ג'.
- קד בנפל הכותל ונעשה גל, כדלקמן סוף סל"ב.
- קה פ"ב ה"י, וכדלקמן שם ס"א (דעה הא').
- קו לדעה ח"ב המקילה שם סי' תלט ס"א (ולא סבירא להו כדעה הא' שם שנגרעה חזקת בדיקתו כשיאנו העכבר מכניס ככר), ולדברי הכל — בסי' תלת סי"ג.
- קז ברעעיל סי"ג ושי"ג.
- קח רב פפא ח, א.
- קי ט, א ד"ה ספק ביאה.
- קי כאן, בדיון רפת ורוליים.
- קיא ט, א.
- קיב ולכן אין מתירין לקמן סוף סל"ב מטעם ספק ספיקא (ראכילת כלב), אם לא משום סכנת עקיב.
- קיג ועוד טעם יש לבאר בדעה ח"ב דלקמן סי' תלט ס"א, שמקילה בעכבר מטעם ספק ספיקא.
- קיד ראה ט"ז סי' תלט ס"ק ב (קריין לחבירהון דאכלי עמהון), וראה ט"ז שם (ולקמן שם קי"א ס"ק א), שמשעם זה היה מקום להחיר גם בכבר גדול, אלא שלדעה זו לא היו ספק הרגיל אלא בכבר קטן, וראה ה"ג"ב תתמא ע' 74.
- קטו ט, א ד"ה שחלדה.
- קטז כדעת המ"א ס"ק י, שנשפס בוותיה לקמן סכ"ח וקו"א ס"ק ח.
- קזו בכללי ספק ספיקא ס"ק כח, שהובא לעיל בחחלת הקו"א.
- קזח ירו"י סי' קי ס"ק טו.
- קזט שם כללי ס"ס ס"ק טז (כדעת המשאב בנימין).
- קכ פ"ב ה"י.
- קכא כמובא לעיל מתוס' ט, א ד"ה ואם תמצא לומר.
- קכב בכלב שמחטט בגל שאינו גבוה ג' טפחים.

הלכות פסח תלג

לג

שמה נתעפש באורך הזמן או נגאס עד שנפסל מאכילת כלב ואין צורך לבערו כלל כמ"ש בס"ה המ"ב ק"י*:

* ואע"פ ק"י שחייב אדם לברוק בכל החדרים שיש לחוש בהם לשמא הכניסו לשם חמץ פעם אחת ק"י אף שיש כמה ספיקות להקל ק"י, שמא לא הכניסו שם חמץ מעולם ואם תמצא לומר הכניסו שמא חזרו ונטלוהו כולו משם ולא נשתיר ממנו שם כלום וזמן חמצא לומר נשתיר ממנו מעט שמא היה זמן רב קודם הפסח ונתעפש באורך הזמן או נגאס עד שנפסל מאכילת כלב, היינו לפי שצדקת חמץ כחמץ שתקנו לברוק ולחפש אחר החמץ אינה אלא על הספק שמא יש שם חמץ, וזמן התורה אין לחוש כלל לספק כזה ק"י שכלל גדול בתורה אין מחזיקין ריעותא ק"י מכוונא ביורה דעה סי' ל"ט ק"י, אלא שחמץ מחמת חומר איסור החמץ החמירו לחוש אף לספק כזה ולכן התקינו מצות הבדיקה, ואם כן מה לי ספק אחד ומה לי כמה ספיקות. אבל ספק הרגיל מאד, שרגילות היא שהתרנגולים וכזבאנא ב"ק אכלין כל מה שמוצאין והוא

בו וכן הדין בכל החדרים שאין צורך בדיקה כלל ומהות שאין דרך להכניס בהן חמץ מעולם וראתה קודם שלשים יום שהכניס עכבר בהם התיבות חמץ אין צורך לברוקן כלל י"ד קכג מטעם שנתבאר אבל אם ראה תוך שלשים יום צורך לברוקן בליל י"ד וע"ד שיחבאר בס"ה ת"ח קכד ועיין בס"ה תס"ה קכ"ה:

בו וכן (1) רפת של בקר ולול של תרנגולים אם ידוע לו שהיה בהם וודאי חמץ קכד בתוך ל' יום לפני הפסח קכד אלא שאינו יודע היכן הוא מונח שם הוא חייב לברוק קכ"ה ולחפש בהם את החמץ בליל י"ד לאור הנה ולהוציאו משם.

קרוב לודאי, אלא שספק זה בלבד אינו יכול להוציאו מידי ודאי גמור, דהיינו חוקת חמץ שהיה שם, שהיא גמור עדיף מקרוב לודאי קכ"ה, אבל אם יש להסתפק עוד ספק אחר דהיינו שמא נפסל מאכילת כלב באורך הזמן, אף על פי שספק זה אינו קרוב לודאי, מכל מקום על ידי ספק זה הורע כוחו של הודאי גמור, וכיון שיש להסתפק ספק אחר הרי אינו ודאי גמור ואינו אלא כקרוב לודאי שיש כאן חמץ, ויוכל ספק לאכילת תרנגולים שהיא קרוב לודאי להוציא מידי קרוב לודאי. ועיין ביסמין תמ"ד קכ"ג שאפילו בית הוצרך בדיקה בקרקעיתו אין צורך לברוק ולחפש אלא אחר פירודין גדולים קצת, אבל פירודים הדקין אפילו אותם מונחים על גביו אין צורך להגביהם ולבערם אם הם מונחים במקום דריסת רגלו בני אדם שמליתיהם הם מחבערים על ידי דריסת הרגלים, אלא אם כן רואה אותם מונחים שם לאחר שהגיעו שעה ששית שאז הוא חייב לבערם מן העולם מיד שיראם עיין שם.

קונטרס אחרון

(1) רפת של בקר בו לברוק ולחפש בו בליל י"ד בו הנה ליישב לשון הסמ"ק קכ"ג שהעתיק הש"ע קכ"ד כאן, עם לשון הגהות מיימוניות קכ"ה שהעתיק בסוף סימן תמ"ה קכ"ו, יש ג' שיטות.

ק"ג סעף ב"א.	קמ"א ראה ש"ת בית שלמה י"ד סי' ה'.
ק"ד נתבאר בקונטרס אחרון ס"ק ו'.	קמ"ב סעף ב"ג.
ק"ט כדלעיל ס"ג.	קמ"ג ת"א ס"א י'.
ק"טו מ"ז פ"ב ה"ג. וברלמ"ן סי' תל"ט ס"א (רעת הא').	קמ"ד סעף א ואי"ך.
וראה חקרי הלכות ח"ג מה, ב.	קמ"ה סעף ג.
ק"ז כדלעיל ס"ב.	קמ"ו י"ב כ"ב כ"ג סמ"ג. אנדה פ"א ס"ב. שו"ע ס"ו.
ק"ח חולין ג, ב. וראה גם לעיל סי' תכ"ט ס"ט ו"ג.	קמ"ז וראה קונטרס אחרון ס"ק ז (הפעם דלא קי"ל להקל בה כשיפת הלבוש וסיעתו). וראה לקמן סי' תל"ט ק"א ס"א א.
ק"ט סעף א (חזן מריאה).	קמ"ח כפירוש הגמ"א ס"ק י' לשלמ"ס.
ק"כ ולענין אכילת עכברים, ראה לקמן סי' תל"ט ס"א ב' דעות, אם מתירים מנגעם זה בספק ספיקא, וראה לקמן שם ק"א ס"א א, שדעת הרמב"ם המחמיר שם, לא הקילו כאן ברפת ולולין אלא בשאין דרך להכניס חמץ לשם. וראה העי"ב התמ"ט ע' 70.	קמ"ח ב"ח ס"ח ד"ה כתבו הסמ"ק (צריך בדיקה). וראה פ"ד"ח ס"ו (שבחמץ ידוע לא שייך בדיקה אלא בעור). וראה ד"ה ב"ח מירי שאינו ידוע היכן הוא מונח.

צינונים לקונטרס אחרון

קכ"ה שהובא בב"י ובי"ח, והוא באגודה פ"א ס"ט. קכ"ד סעף ו'.

ואם הוא רוצה ליתן לפני הבהמות ותרנגולים לאכול זה החמץ או חמץ אחר קכס צריך הוא לעמוד עליהם עד שיגמרו לאכול ולעייין עליהם שלא ידחפו ויגלגלו מן החמץ כלום במקום אחר צננו שאינו נראה ושמא ידא מונה שם עד כניסת הפסח ויעבור עליו בכל ימצא ואם נשתיר מעט חמץ מאכילתם יטלנו משם ולא יניח לפניהם שמא ישאר

קונטרס אחרון

דעת רמ"א קכז כפי מה שפירש המ"א קכח דבריו וכן דעת הלבוש קכט ותק יעקב קל, דסמ"ק מיידי בשעת הביעור אבל קודם לכן מותר להשליך כמ"ש הגהות מיימוניות, ולבדד שילך וידא כשתגיע שעת הביעור קכז, ודעת הב"ח קכז וט"ז קכז, ופרי"ח קכז, דסמ"ק מיידי ג"כ קודם זמן הביעור והיינו בליל י"ד זמן הבריקה ומיידי בחצר שלו והגהות מיימוניות מיידי בחצר של הפקר, ודעת המ"א קכז לחלק בין עורבים דבהא מיידי הגהות מיימוניות ובין שאר עופות המצויים בחצר דמיידי בסמ"ק, ואידי ואידי מיידי קודם זמן הביעור כדעת הב"ח.

ונמצינו למדים לפי שיטת הב"ח וט"ז ופרי חזש דעופות המצויים בחצר שלו וכן רפת בקר ולולין צריך לברוק בליל י"ד אם יש בהם ודאי חמץ, ואין לו להניחו שם עד שעת הביעור, עיין בט"ז סי' תמ"ה קכז מבואר כן בהרי"א. והטעם דחיישינן שמא ישכח בעת ההיא, שהרי מטעם זה תיקנו בריקת כל החדרים בליל י"ד בשעה שבני אדם מצויים בבתיהם קכז, ומאי שנא רפת ולולין משאר כל החדרים, וכי מפני שיש בהם ודאי חמץ יפה כחם, ואפילו אם יודע היכן מקומו הרי דעתו שהבהמות יאכלוהו, ואסור לו להאכילם א"כ עומד עליהם לראות שלא יצניעו ולבער מה ששייר כמ"ש בטוש"ע סימן תמ"ג קכז, ודוחק לחלק בין מאכילם לאוכלים מעצמם. ואף ששם מיידי בשעה ה', מכל מקום בזה אין סבא כלל לחלק בין שעה ה' לקודם. ועוד שהטוש"ע הוציא זה מהרא"ש ויש פרק כל שעה, וברא"ש מבואר בהרי"א דמלאחר הבריקה ואיך דינא הכי, עיי"ש במה שהוציא קיד זה ממתניתין דתקנת קכז ומה שמשיר כו', ובהמה דומיא דחיה*.

* וע"ש בגמרא קמ דבבהמה איכא ריעותא דמשיירא ובחיה איכא ריעותא דמצנעא, ועל זה תמהו התוספות קמ והרא"ש האין שרי להאכיל לחיה המצנעת, ותימן הרא"ש דצריך לעמוד ולראות שלא תצניע, ובהמה מסתמא דומיא דחיה, וצריך גם כן לראות ולבער המשוייר דחיישינן שמא ישכח א"כ, דבשביל חשש זה הוה ס"ד בגמ' דאסור להאכילה אף אם עומד עליה, לפי פ"י הרא"ש שם ע"ש היטב.

כל שעה חולקין עם הרא"ש, ולפי דבריהם שרי להאכיל לחיה אע"פ שאינו עומד עליה, וכל שכן לבבהמה, ואנן קי"ל כהרא"ש, שכי"פ הטוש"ע סי' תמ"ג קכז:

קכט שנתור כל שעה ה', כמבואר במשנה כא, א. לקמן סי' תנ"ב.

צינונים לקונטרס אחרון

קכו כאן סי'.
קכח כאן ריש סי'.
קכט סעיף ה'.
קל סי"ק יב'.
קלא כן פירש דבריהם בעולה שבת ס"ד, ובח"י סי' תמה סי"ק י, כדלקמן קי"א סי"ק ח.
קלב סוף ס"ח.
קלג סי"ק ה'.
קלד סעיף ה'.
קלה סי"ק י.
קלו סי"ק ה'. אסור אפילו קודם אסורו אלא אם כן עומד עליהם שיאכלוהו קודם האיסור.
קלז כדלעיל סי' תלא סי"ה ושי"נ.

קלח סעיף א.
קלט י. ומה שמשיר יניחנו בצניעה כדי שלא יהא צריך בריקה אחזיו (ובדלקמן סי' תלד סי"א).
ובגמרא (ט, ב); יניחנו בצניעה שמא תטול חולדה בפנינו מיידי בבריכת חמץ דליל י"ד.
קמ כא, א.
קמא שם ד"ה ואי.
קמב סי"ק ז.
קמג כאן סי"ק י. וא"כ נצטרך לפרש דעת הגהות מיימוניות שקודם זמן איסורו מותר להשליך, כשיטה הא' דלעיל.
קמד ראה כללי הפוסקים והתוראה כלל רכת.
קמה סעיף א. ולקמן שם סי"ב.

הלכות פסח תלג

לה

מונח שם עד כניסת הפסח²⁷ ואפילו אם דעתו לילך אליהם כשתגיע שעה ששית ולראות אם מונח שם מעט המזן שיבערנו מכל מקום יש לחוש שמא כשתגיע שעת הביעור המזן ישבח על החמץ שנתן לפניהם לפי שלא יעלה על דעתו או לחוש שמא נשתתיר מעט המזן מאכלתם²⁸ לפיכך צריך הוא בשעה שהוא נתון לפניהם לאכול שלא לזוז מהם עד שיגמרו לאכול ויצניע המשוור כדרך שיתבאר בסיומן תל"ד²⁷ שאז בודאי לא ישבח לבערו בשעת הביעור כמו שאין שוכח לבער כל המזן הידוע לו:

כח קרקעית החצר²⁸ אין צריך בדוקה לפי שעורבין²⁷ ושאר עופות²⁷ מצויין שם והם אוכלים כל המזן שנופל²⁷ ואפילו אם ידוע לו שיש שם בחצר ודאי המזן אין צריך ליטלו משם בשעת בדוקה ליל י"ד ואפילו לכתחלה יכול להשליך המזן לחצר קודם שתגיע שעה ששית²⁷ וכשתגיע שעה ששית ילך לראות החמץ בחצר²⁷ ואם עדיין הוא מונח שם שלא אכלוהו העורבים חייב לבערו מן העולם לגמרי מיד שיראנו כמו שיתבאר בסיומן תמ"ה²⁷.

ואין חוששין שמא ישבח לילך ולראותו כשתגיע שעה ששית שאף אם ישבח עליו אין כאן אוסור שבדואר נמלוהו העורבין קודם שהגיע שעה ששית והולוכוהו למקום שבא משם ואף על פי שנחבאר למועלה²⁸ ויתבאר בסיומן תל"ח²⁸ ותל"ט²⁸ שאין ספק אכילה מוציא מירי ודאי המזן מכל מקום (ח) נמילת העורבים וכיוצא בהם וגרירת

קונטרס אחרון

(ח) נמילת העורבים בו וגרירת העקבכים בו" אף שמדברי הב"ח וט"ז ופרי תדוש²⁷ לא משמע הכי, מכל מקום יש לסמוך בזה על המגן אברהם, כיון שבלאו הכי דעת רמ"א²⁷ ולבוש ועזרת שבת²⁷ ואלי" וזוטא²⁷ וחק יעקב²⁷ להקל כשדעתו לילך ולראותו. ועוד שכך מבואר בהדיא בגמ' ז"א בשנינו בתרא. ואף דשנינו קמא חולק על זה, וכוותיה פסק הרמב"ם פ"ט מה' טומאת מת²⁷, היינו משום דבדאורייתא אזלינן לתומרא כשנינו קמא, אבל כאן אינו אלא חשש דרבנן שמא ישבח לילך ולראותו בשעת הביעור, ובדברי סופרים הלך אחר המיקל כשנינו בתרא דודאי גררוהו. ואף שבמ"א לא הוזכר שילך ויראנו, יש לומר דהמ"א מירי כשביטלו או שרוצה עדיין לבטלו²⁷. ואך שיהיה כוונת המ"א, מכל מקום לענין דינא הדבר ברור כמ"ש בפנים:

קלו מור וש"ע שם.
קלו הגהות מייטניות פ"ג אות כ בשם ריב"ק. שו"ע סי' (ת)מח ס"ג.
קלה שכן פירוש העולה תמיד מ"ד והמ"ו סי' תמה ס"ק י. ונתבאר בקונטרס אחרון ס"ק ח השעם להשש לברר פוסקים הללו.
קלט סעיף ג ואיך.
קמ סעיף כה.
קמא סעיף א.
קמב ראה שם סעיף א.

קל רא"ש פ"ב סי' א. מור וש"ע סי' תמג ס"א. לקמן שם ס"ב. וראה קונטרס אחרון ס"ק ז, שנבאן מוכח ולא קי"ל להקל בדיא המזן קודם זמן אוסור, כשפת הלבוש וסיעתו.
קלא ראה קונטרס אחרון ס"ק ז, הדוכחות לה.
קלב סעיף א.
קלג ולא רק ואמצעות פ"ח ס"ו. ח"י מ"ו יא. א"ר ס"ק ה.
קלד גמרא ה, א. מור וש"ע ס"ו.
קלה ש"ע שם.

צייונים לקונטרס אחרון

קמו שציוני בתחלת הקונטרס אחרון הקודם, שלא תרצו כתיורן המ"א ס"ק י, להלך בין עורבים לתרגולים.
קמו סעיף ו, לפירוש המ"א ס"ק י.
קמו לבוש סי' תלג ס"ה לפירוש העולה שבת שם ס"ד.
קמט שם ס"ק ו, שהלבוש שם בא ליישב קושיה הג"ל (ריש ס"ק ז).

החולדה והעכברים וכיוצא בהם היא וראית אלא שהאכילה היא ספק^{קמז} כי שמא לא היו רעבים באותו שעה לפיכך גבי עכברים וכיוצא בהם משאר מיני חיה הגדלים בבית אנו מהמזימים בודאי חמץ שאף אם נגרוהו הרי הוא טמון בבית או בחצר ועובר עליו בכל ימצא ואין כאן צד היתר אלא לתלות שמא אכלוהו ואין ספק מוציא מידו וראוי אבל עורבים וכיוצא בהם שאינם בני תרבות וממקום אחר הם רגילים לבוא לכאן א"כ כשנמלחו בוודאי הולכיכורו למקום שבאו משם^{קמח} אלא שלכתחלה אין לסמוך על זה כשמגיע זמן הביעור והיינו תחלת שעה ששית דכיון שהיה יכול לילך לחצר ולראות אם החמץ מונח עדיין שם ולך ויראנו^{קמט}:

כמ החורים שבכותלי החצר אם אינם גבוהים יותר מראי ולא נמוכין יותר מראי הרי הם צריכין בדיקה אם דרך להשתמש בהם לפי שהעורבים אינם מצויים בחורים^{קמט}:

ל חמץ שנפלה עליו מפולת^{קמט} (פירוש גל של אבנים ועפר) אם אין הכלב יכול להריח ריחו^{קמט} ולחפש אחריו^{קמט} דהיינו שיש עליו גובה ג' טפחים^{קמט} הרי הוא כמבוער^{קמט} מן העולם לגמרי ואינו עובר עליו בכל יראה ובל ימצא מן התורה אף על פי שלא בטלו^{קמט} (ט) ואפילו בכתחלה יכול להפיל עליו מפולת מן התורה אף לאחר שהגיע זמן הביעור ובכך הוא מבויער מן העולם^{קמט} ולאחר הפסח יכול לפקח את הגל ולחזור ולכותב בחמץ המטמון^{קמט} אבל מדברי סופרים^{קמט} אפילו אם נפלה עליו מפולת מאילו צריך לבטלו^{קמט} קודם שתגיע שעה ששית^{קמט} גזירה שמא יתפקח הגל בתוך הפסח ויתגלה החמץ ויעבור

קונטרס אחרון

(טז) ואפילו בכתחלה יכול להפיל עליו מפולת בו כ"כ הפרי חדש סוסי"ת תל"ח^{קמט}, וכ"מ בהדיא בגמרא^{קמט} ביהאי דעושה את ביתו אוצר דקודם ל' יום מותר לכתחלה, ע"ש ברש"י^{קמט} ור"ן^{קמט}, ומדאורייתא אין חילוק בין קודם ל' לתוך ל' כמבואר בב"מ^{קמט} ומ"א סי' תל"ט^{קמט} ופשוט הוא. אלא שמדברי הט"ז בסוף סימן זה לא משמע הכי^{קמט}. וצ"ל להדרינו דאוצר אינו נקרא מטמין בידיים כיון שאין כוונתו אלא לאצור הפירות ולא להטמין החמץ תחתיו^{קמט}, ואין הכי נמי אם יש חשש חימוץ באוצר עצמו כגון שאצר חיטים מחומצות אפילו קודם ל' אסור משום כל יטימן לדעת הט"ז, כיון

<p>קמג גמרא מ, ב, ללישנא בתרא. וראה קונטרס אחרון ס"ח פ' דמטמין עילה ברבוי סופרים.</p> <p>קמד ז"א ס"ק י.</p> <p>קמה וראה קונטרס אחרון בה"ה. והיינו כיון שלכתחלה אין לסמוך על החוקה כשאפשר לבדו. ונפרט שכמה מוסקים לא מכירא לזו האי טעמא ודראי נגרוהו.</p> <p>קמו ר"ן (ד, ב) ד"ה חצר, ממשמעות הרמב"ם פ"ב ה"ה ח"י ס"ק א.</p> <p>קמז חסונה דף לא, ב גזירותא שם. מור ושע"ע ס"ח.</p> <p>קמח גמרא שם.</p> <p>קמט משנה שם.</p> <p>קנ בריתא שם.</p>	<p>קנא משנה שם.</p> <p>קנב ר"ן שם (ט, ב) ד"ה אמר, ממשמעות הנכילתא בא פירשה י.</p> <p>קנג פרי"ח סי' תתח ס"ב וראה ק"א הפעם קרי"ל כפ"ח בה. וראה גם לעיל ק"א ס"ק ה בהג"ה הג'. לקמן סי' תלו ספ"ו (לדעת הב"י) וספ"ו (לדעת הא). וראה הכי ממש סי' ד (ב, ד). מגילת אברהם ע' 202.</p> <p>קנד חולקמן סלי"ה (כשכ"ט).</p> <p>קנה דהיינו שם ד"ה צידך. ר"ן שם. ב"ה סי' ר"ה ומ"ש ויאם יש מ"א ס"ק ז.</p> <p>קנו רב חסדא שם. מור ושע"ע שם.</p> <p>קנז רמב"ם פ"ג ה"א.</p>
--	---

ציונים לקונטרס אחרון

קנה וראה גם לעיל ק"א ס"ק ה בהג"ה הג'.
קנו ו, א.
קנז ד"ה תוך שלשים זקוק לבער: דלכתחלה לא זהו כיעורו (היינו רק מדרבנן, ולכן) קודם שלשים; לא חלה חובת ביעור עליו (ומותר לעשות אוצר אף לכתחלה).
קנח שם (ב, ב) ד"ה העושה.
קנט סי' תלו סעיף א ד"ה כתב ה"ר פ"ר ואילך.

קס ס"ק ב (תקנת חכמים). וראה לקמן שם ס"ו ורייש ט"ו ובקו"א שם ס"ק ה"ו. וראה העריב תתמ ע' 120.
קסא שכתב ברע"ח רש"י (גבי מפולת); כיון שהוא אינו מטמין בידיים.
קסב כמבואר ברש"י (ר"ן) שם ד"ה אוצר: שהנכיס שם תבואה ותחתיה חמץ.
קסג ר"ן (ד, ב) ד"ה חצר, ממשמעות הרמב"ם פ"ב ה"ה ח"י ס"ק א.

הלכות פסח הלג

לו

עליו כבל יראה וכל ימצא מן התורה^{קס} אם לא היה מכבולו קודם שעה ששית שמשעה ששית ואילך אינו יכול לבטל עוד רכיון שאינו יכול עוד ליהנות ממנו מחמת גזירת חכמים שאסרוהו בהנאה מתחלת שעה ששית ואילך הרי אין לו שום חלק וזכות בו ואינו נקרא שלו שיוכל לבטלו ולהפקירו^{קס}.

ואם לא נטלה קודם שעה ששית יש אומרים^{קס} שאף על פי שעבר על מצות חכמים^{קס} אין קונסין אותו לפקח את הגל להוציא את החמץ משם ולבערו מן העולם.

ויש חולקין^{קס} על כל זה ואומרים שאף שנפלה עליו מפולת גבוה ג' טפחים אינו מכבוער מן העולם לגמרי אלא הרי הוא בטמון בבורות שיחין ומערות שעובר עליו כבל ימצא מן התורה כמו שיתבאר בסיומן ת"מ^{קס} לפיכך אם אינו רוצה לפקח את הגל להוציא החמץ ולבערו בזמן הביעור הרי הוא חייב מן התורה לבטלו קודם שתגיע שעה ששית ובכביטול זה הוא יוצא ידי הובתו אף מדברי סופרים שהרי עיקר גזירת חכמים שגזרו שאין ביטול והפקר מועיל לחמץ אינה אלא כדי שלא ישבח ויבא לאכול ממנו בפסח אם יבטלנו ולא יבערנו מן העולם לגמרי^{קס} וחמץ זה שנפלה עליו מפולת גבוה ג' טפחים שאין הכלב יכול להרוצץ משם ולהניחו במקום מגולה^{קס} אין לחוש בו שמא יבוא אדם לאכול ממנו בפסח חז"ל שכל ימי הפסח יהיה טמון ומבוסח מן העין^{קס} אבל אם לא ביטלו קודם שעה ששית חייב הוא מן התורה לפקח את הגל להוציא החמץ משם ולבערו^{קס} ואם יש חשש סכנה לפקח בגל בידים כגון שהוא מקום שמצויים שם עקרבים (אבל נחש לא ברי הויקא^{קס} עיין סי' ק"ד^{קס}) באשפות ובגלים הרי הוא (י) חייב לשכור פועלים^{קס} שיפקחו

קונטרס אחרון

שכונותו להטמין החמץ. וכ"כ הט"ז סי' תל"ז סק"ד בהדיא^{קס} ע"ש. וא"כ לדידן דלא קיי"ל כהט"ז שם אלא כרמ"א^{קס} שאחריו נמשכו כל האחרונים, הכא נמי העיקר כהפ"י תדש, דהא בהא תליא^{קס} כמבואר ברש"י ור"ן^{קס};

(י) חייב לשכור פועלים שיפקחו בו כן^{קס} כתבו התוס'^{קס} (הובא בב"י^{קס}) לענין אין בו ג'.

- קסד** כדלעיל סי' תלא סי' תלא סי' תלא סי' תלא סי' תלא (בפעם הב'). וראה גם לעיל סי"ט וק"א סי' ר' בהג"ח הב'. וראה הע"כ תתמד ע' 56.
- קסה** ראה לקמן פל"א. לעיל ק"א סי' ר' בהג"ח הב'.
- קסו** נה"ר שמואל מצילש"ט שם.
- קסז** ב"ח ומ"א שם.
- קסח** מ"א סי' יג.
- קסט** סעף ב.
- קע** נחבאר בקונטרס אחרון סי' נ.
- קנז** רש"י שם.
- קנח** כדלעיל סי' תלא סי' תלא ושי"ג.
- קסא** ח"א שם דדנות רש"י שם.
- קסב** ראה ח"י סי' ק"א יג.
- קסג** סוף סוס"י צה. הנהגות מה"ר שמואל מצילש"ט (הובא בב"ח שם). מ"מ פ"ב ה"ד (לפירוש דמ"א שם ופ"ח סוס"י תלה. וראה גם לעיל ק"א סי' א, ולעיל גם ר' בהג"ח הב'). ב' הדעות (לענין אוצר) נטבאות גם לקמן סי' תלו סי' ספ"ו וק"א שם סי' נ.
- קסד** סעף א.

ציונים לקונטרס אחרון

וכיון שלענין קודם ל' קיי"ל כרמ"א ודלא כט"ז, לכן גם לענין תוך ל' קיי"ל כפר"ח ודלא כט"ז.

קסו שם, שכיין שבתוך ל' רק לכתחלה (מדרבנן) לא זהו ביעורו, לכן קודם ל' מותר אף לכתחלה. וראה קובץ מבית חיינו ג ע' 25, מה שהקשה ע"ז [הרה"ק מהרי"ל] לפני רבינו.

קסז לכללות קונטרס אחרון זה ראה מה שיבאר בזה [הרה"ק מהרי"ל] בקובץ מבית חיינו ג ע' 25.

הע"כ תתל ע' 65. שלחן הפסח ע' 57.

קסח ח, א ד"ה הכא.

קסט ד"ה כותל שנשתמשו.

קסג לחייב לבער החמץ קודם הפסח כשיש חשש חימוץ באוצר עצמו דהוי כמטמין ודעתו לפנותו (ומחלק בינו לבין עשה אוצר במקום שיש חשש חימוץ, שאין צריך לבערו).

קסד שם סוף סי' א, וכדלקמן שם ט"ז וס"ח (שבין כשיש חמץ תחת האוצר ובין כשיש חטים מחומצות באוצר זה עצמו, כיון שעשה האוצר קודם ל' אינו זקוק לו אלא מבטלו ודוי; אלא שלכתחלה אין לסמוך על רש"י ור"ן בזה, ולא יניח האוצר על החמץ אפילו קודם ל' יום, כדלקמן שם ט"ז).

קסה ראה בתוך ל' האיסור להטמין בידים הוא רק מדרבנן והא שקודם ל' מותר אף לכתחלה.

את הגל ע"י מרא וקרדום וכיוצא בהם בענין שאין בו חשש סכנה עד שיוציאו את החמץ משם.

קונטרס אחרון

טפחים אף על פי שביטל, והוא הדין והוא הטעם ליש בו ולא ביטל, וכל שכן הוא לדעת הסמ"ק וסיעתו¹⁰⁰ שהרי יש כאן מצות ביעור דאורייתא.

והנה הטוש"ע השמיטו חיוב זה גבי יש בו ולא ביטל, משום דאדור לטעמיהו¹⁰¹, שבס"י תל"ח פסקו הטור וכו' בעיא¹⁰² דכבר במי נחש לקולא אם ביטל קט"ז*, וא"כ י"ל לדעת הטור דאפי' לא ביטל עדיין אם מצא קודם זמן איסורו יבטלנו ודיו¹⁰³, ולא דמי להמ"ק בבור שנתבאר לעיל בשם הטור¹⁰⁴, משום דבממונו לא אטרחוהו רבנן כדאייתא בגמרא שם¹⁰⁵, וכמ"ש התוספות שם¹⁰⁶ שיש להלות שהנחש יאכלנו¹⁰⁷, והכי נמי יש תלות שהכלב יאכלנו אם אין בו ג' טפחים, והיינו לסמ"ק וסיעתו דעיקר החשש הוא שמא יתגלה הגל ע"י הכלב¹⁰⁸, ודמי ממש לכבר במי נחש¹⁰⁹, ולשיטת רש"י ור"ן יש תלות שמא לא יתפקח הגל, הלכך לא אטרחוהו בממונו כמו גבי נחש¹¹⁰, ומכל שכן ביש בו ג' טפחים דודאי יש תלות לכ"ע שלא יתפקח¹¹¹, ומשום הכי השמיטו הטוש"ע חיוב זה¹¹². והתוס' ס"ל דתיקו דאיסורא לחומרא¹¹³.

אי נמי יש לומר דלרש"י ור"ן הרבר קרוב שיתפקח הגל ואטרחוהו בממונו כמו בחמץ מגולה כמ"ש התוס' שם¹¹⁴, משא"כ לסמ"ק וסיעתו הרבר קרוב שיאכלנו הכלב, כמ"ש התוספות¹¹⁵ דזהו ספק הרגיל, ואפי' מידי ווראי הוה ס"ד בגמרא דמוציא, ולכך לא אטרחוהו בממונו כמו גבי נחש. והתוס' ס"ל כשיטת רש"י שהרי לא חלקו עליו¹¹⁶, וטוש"ע ס"ל כסמ"ק וסיעתו כמו שיבאר בס"י תל"ז¹¹⁷. ולענין דינא פשיטא דיש להקל כמשמעות הטוש"ע, דבדבריו סופרים הלך אחר המיקל, והיינו בביטל, אבל אם לא יבטל דיש כאן איסור דאורייתא לסמ"ק וסיעתו פשיטא דחייב לשכור, דרבנן דוקא הוא דלא אטרחוהו בממונו אבל מדאורייתא אין לחלק בין גופו לממונו. ולפ"ז אף לפי דעת החק יעקב בס"ק י"ט¹¹⁸ יש נפקא מינה בין חלוקי הדעות¹¹⁹ ודו"ק:

צינים לקונטרס אחרון

- קע שהרי לדעתם גרע יש בו ג' בלא ביטול מאין בו ג' וביטל.
- קעא התוס' והטור אדור לטעמיהו הכא והתם, שהרי התוס' (ב"מ מב, א ד"ה שאין) למרו דין זה מריין כבר במי נחש.
- קעב במורא י, ב.
- קעג שהטור (לפירושו הבי"ש) פסק בכל האיבעויה דלא איפטרשו התם לקולא אם ביטל (ובשו"ע שם השמיטו, הואיל ולא שכחו, ראה רמ"א שם סוף ס"א), וראה גם לקמן שם ס"ז.
- קעד כדעת הרמב"ם (פ"ב הי"ד) לענין חמץ בבור, וכן נפסק לקמן שם.
- קעה בקורא ס"ק ה, דלא מהני לדעת הטור מה שיבטלנו אח"כ.
- קעו שטעמם זה קיל כבר במי נחש מכבר בבור.
- קעז י, ב ד"ה בממוניה.
- קעח שגם מטעם זה י"ל שכבר במי נחש קיל יותר.
- קעט כדלעיל קורא ס"ק ד בהג"ה הב', שרק לרש"י ור"ן חוששים שמא יתפקח הגל, אבל לדעת הסמ"ק (וסו"י ע"ג) החשש הוא רק שמא יתגלה ע"י הכלב (ואם כן יש תלות שהכלב יאכלנו).
- קפ שבישניהם יבטלנו ודיו.
- קפא ותמתינן (לא, ב) שבאין בו ג' טפחים צריך לבטל מיידי מדאורייתא ובלא ביטל (ראה

- קובץ מבית חיינו שם).
- קפב ולדעת רש"י ור"ן הרי הוא כמבוער כל זמן שלא יתפקח.
- קפג רק כתבו מבטלו בלבו ודיו.
- קפד שכותבים כבי"מ (מב, א ד"ה שאין) שלומדים מבציה דכבר במי נחש שגם במפולת צריך לפנותה, והיינו אפילו ביטל. וע"כ צריך לומר דסבירא להו כדעת ראבי"ה (סו"י תג. הובא ברא"ש פ"ג סוסי"ב ב וברוכי משה סי' תלח ס"ק ב) שכל תיקו באיסורא דרבנן לחומרא (ראה מה שביאר בזה [הרה"ק מהר"ל] בקובץ מבית חיינו ג ע' 25). וראה לעיל קונטרס אחרון ס"ק ה בהג"ה ב. וראה כללי הפוסקים וההוראה כלל לג.
- קפה ד"ה כבר במי נחש.
- קפו פ"ב הי"ד (וראה מ"מ שם, שטעמם זה גם בחמץ בבור מבטלו בלבו ודיו).
- קפז י, ב ד"ה בממוניה.
- קפח ט, א ד"ה ואת"ל. וברלעיל ס"יה בהג"ה.
- קפט ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל רט.
- קצ קורא ס"ק ו.
- קצא שלב' הדעות מחוייב לפנות המפולת אם לא ביטל.
- קצב שולדת רש"י ור"ן עכ"פ אין מחייבים אותו לשכור מפעלים כו'.

הלכות פסח תלג

למ

ולענין הלכה (יא) יש להחמיר בשל תורה כסברא אחרונה ¹³⁹ ומכל מקום אם נפל עליו גל גדול שאי אפשר לפקחו אפילו על ידי מרא וקרדום והרי זה החמץ אבוד מבעליו ומשאר כל ארבע ¹⁴⁰ הרי זה כמבוער מן העולם לגמרי לדברי הכל ¹⁴¹ ואפילו לכתחלה (יג) אינו צריך לבטלו כלל ¹⁴² שהרי אמרה תורה ולא יראה לך חמץ שלך אי אהרן רואה וחמץ זה אינו נקרא שלך ¹⁴³ דכיון שאינו יכול להוציאו מן הגל הרי אין לו שום זכות בו: **לא** ואם נפל עליו גל קמץ בענין שהכלב יכול להריח ריחו ולחפש אחריו ולהוציאו משם דהיינו שאין עליו גבוה ג' טפחים ¹⁴⁴ אע"פ שביטלו והפקירו חייב הוא לפקח את הגל ולבער החמץ בומן הביעור גזרה (יד) שמא כשיוציאו משם הכלב לאכלו ישיר

קונטרס אחרון

(יא) יש להחמיר בשל תורה בו החק יעקב ¹³⁹ הסכים כן מטעם אחר ¹³⁹ ע"ש. וכן דעת המ"א ¹⁴⁰, שאין ¹³⁹ כתב שדעת המ"מ ¹³⁹ כסמ"ק, וכוונתו ע"ד שכתב הפר"ח בסיו"ת תל"ח לפרש דברי המ"מ ¹³⁹, ומוכרח הוא ע"ש, והוכרתי למעלה ¹³⁹. ושם בסוף סי' תל"ח העתיק המ"א ל' לשון המ"מ, מכלל דהכי ס"ל ¹⁴¹, ע"י במ"ש בס"י תל"ח ¹⁴¹ שכן הוא גם דעת הטוש"ע:

(יב) אינו צריך לבטלו כלל וכו' עיין מ"א יד. ובודאי אין כוונתו דאינו צריך לפקח הגל, והא פשיטא מאי אית ליה למעבד כיון שאין בידו לפקחו, אלא ודאי כוונתו דאפילו לכתחלה אינו צריך לבטלו, וכן משמע להדיא בחק יעקב שלא העתיק דין זה בסק"ש, ששם פסק דחייב לפקח בגל, והוא ליה למימר דבגל גדול אינו צריך לפקח, אלא העתיקו בסוף סק"כ, אחר שהשלים כל דיני המפולת, מכלל דמילתא באפיה נפשה היא וקאי על כל דיני מפולת דלא שייכי בגל גדול, ונקט לא ביטלו ¹⁴¹ משום שהיוב זה מוכרז בגמרא ¹⁴¹ בהדיא, ואפילו הכי לא שייך חיוב זה בגל גדול. ואין לומר שכונת החק יעקב דבגל גדול מותר לאחר הפסח, דאם כן למה כתב דין זה בשם המ"א, הא במ"א אין הזכרה מזה, ע"ש שלאחר דין זה העתיק המ"א מחלוקת הפוסקים בלאחר הפסח. ובר מן כל דין הדבר פשוט, כיון שאינו נקרא שלך א"כ אין בידו לבטלו, ולמה יבטלנו בתום, והרי גם הביטול אינו מועיל אלא משום דכיון שביטלו אינו נקרא שלך, כמ"ש התוס' ¹⁴¹ וראש"י ¹⁴¹ ור"ן ¹⁴¹ וכן הוא הסמכת האחרונים ¹⁴¹ עיין בפרי חדש ריש סי' תל"א:

(יג) שמא כשיוציאו בו ישיר מעט מאכילתו כו'. ע"י בט"ז סוף הסימן יד. ועיין במה שכתבתי לעיל ד"א גבי חורים שבקדושת הבית:

קצא כורא חמץ, ממונמים שנתבאר בק"א פ"ק יא. מש"א בספק יש לחקל כסברא הראשונה, כדלקמן מ"ג.

קעב כדלקמן ח"מ דני מצאיה ופקדון ס"ש וש"נ. **קעג** שבה יתפיש המכילתא שם לדעה הב' (ב"ח תד"א

צינונים לקונטרס אחרון

קצג ס"ק יט. **קצד** שלבי' הדעות מחוייב לפנות המפולת אם לא ביטל. **קצה** להחמיר בזה כדעת הסמ"ק. **קצו** ס"ק יז. **קצז** פ"ב הי"ד, שחמץ כבוד היו נכפל עליו מפולת. **קצח** דלא, הרי כמבוער משם, אלא שאם ביטל לא הצריכהו להוציא משם (דהיינו כשיטת הסמ"ק ולא כשיטת רש"י ור"ן). **קצט** ק"א ס"ק ה' בחג"ה הג'. **ד** ס"ק ד. **דא** ראה כללי הפוסקים והתורה כלל וכלל של. **רב** ק"א ס"ק ו'. **רג** ס"ק ז': מותר, דלא קרינן בו שלך, והוא מב"ח סוף ס"ק י', שלמה כן מרמב"ן בפירושו התורה (יב),

(ט) וראה קובץ מבית חיינו ג' ע' 26, מה שהקשה בזה (הרה"ק מהר"ל) לפני רבינו. **רד** שהוסף: אפילו לא ביטלו. **רה** לא, כ: וצריך שיבטל כלבו. **רו** ד, ב ד"ה מראוייתא. **רז** פ"א ס"ט. **רח** כריש מבילתין ד"ה ומזה. וראה שלחן המלך ח"ב ע' לד הערה 18. **רט** וכו'ה לקמן סי' תלד ס"ז. **רי** הטעם שאין אומרים שהכלב יאכלנו. ולעיל ק"א סוף ס"ק ו' — הטעם שאין אומרים שהכלב ודאי גררהו. **ריא** סוף ס"ק ד, שאין חוששים כאן שיגררו למקום מגולה אלא שישירי הכלב מעט ויניחו מגולה. ושם בחג"ה הב' נתבאר, שלדעה הא' דלעיל ס"ל, עיקר הטעם הוא שמא יתפקח הגל (לא ע"י הכלב).

מעט מאכילתו וזינתו מגולה וכשיראה אדם ישכח ויאכלנה ואם יש חשש סכנה לפקח בגל בידים^{קפ} חייב הוא לפקח את הגל על ידי מרא וקרדום בענין שאין בו סכנה^{קפז}:

לב כמה דברים אמורים כשברי לו עכשיו בזמן הביעור שיש ודאי המין בתוך הגל אבל אם לא ברי לו עכשיו בשעת הביעור שיש בגל ודאי המין^{קפס} כגון חורים שבכותל שנשתמש בהם המין^{קפז} ואח"כ נפל הכותל ונעשה גל שיש להסתפק ולומר שמה כבר ניטל החמץ מהחורים קודם שנפל הכותל ולא נשתיר ממנו מאומה בהחורים ועכשיו בזמן הביעור אין מן החמץ כלום בתוך הגל ולפיכך אם כבר ניטל את החמץ הזה או שיכול עדיין לבטלו שאף אם יש עדיין בתוך הגל אינו חייב להוציאו משם ולבערו מן התורה אלא מדברי סופרים לא הטריחוהו חכמים להוציאו משם ע"י מרא וקרדום^{קפס} כיון שאפשר שאין שם המין כלל וגם לא הצריכוהו לבדוק ולחפש בגל בידים^{קפז} ולבטחו על הקב"ה שלא יזיקנו עקרב ששלחו מצוה אינן נזוקין (וראה דחיישינן לסכנה גבי חור שבין ישראל לנבריא^{קפז} התם שכיחא הזקא והיכא דשכיחא הזקא לא סמכינן אינסא אפילו כשעוסק במצות המקום^{קפז} שנאמר^{קפז} ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאלו והרגני ויאמר ה' עגלת בקר תקח וגו' אבל הכא לא שכיחא הזקא שמה אין כאן עקרב כלל בגל ואם המצא לומר יש בו שמה לא יגע בו בידיו כשיבדוק ויחפש בגל ואם המצא לומר יגע בו שמה לא יזיקנו כי לא יוכל מחמת שהוא מוטמן בגל ואין כאן אלא חששא בעלמא ולא חיישינן לה אלא לאחר שהשלים המצוה^{קפז} כמו שיתבאר) לפי שחשבו חכמים שמה תאבד לו מחט בגל זה^{קפז} קודם בדיקה זו^{קפז} (שבשעת הבדיקה כודאי לא יאבד ממנו כלום ע"י מדרתו בבדיקה ששלחו מצוה אינן נזוקין לא בגופם ולא בממונם^{קפז}) ולא ירצה לחפש אחריה קודם בדיקה זו לפי שיתירא מעקרבים המצויין שם רק בשעת בדיקה שאו הוא עוסק במצוה יחפש גם אחר המחט ויש לחוש שמה גם אחר גמר הבדיקה יחפש גם כן אחר המחט ואז אין עוסק במצוה כלל ויוכל לבא לדי

סכנה^{קצ} *.

* אבל בשעת הבדיקה אפילו מחפש גם אחר אבל אם לא ביטלו וכבר הגיע שעה ששית האמת היא ליה עוסק במצוה^{קצ} כמו האומר הרי סלע זו לצדקה בבביל שיחיה בני או שאהיה בן עולם הבא דהוי צדיק גמור^{קצ} במצוה אף שמתכוין גם להנאתו ולא אמרין שלא לשמה הוא עושה אלא קיים מצות בוראו שצוהו לעשות צדקה ומתכוין בה אף להנאת עצמו שיחיה בנו או שיחיה בן עולם הבא^{קצ}.

קפח שמואל א טו, ב.

קפו ח"י ס"ק יד.

קפז גמרא שם. מור ושילע שם.

קפח רש"י שם ר"ה שמה תאבד.

קפט מ"א ס"ק מז.

קצ גמרא ח, סע"א ורע"ב. מור ושילע שם.

קצא גמרא שם.

קצב ברייתא שם.

קצג רש"י שם רע"ב. וראה קובץ דברי תורה א' ע' למ.

קעו בשילע הגרפם כאן ציון לקרא ס"ק ד. וכנראה שיד לקמן סוף סל"ב.

קעח תוס' פ"ק דף ז', א ד"ה כא. מור ושילע שם.

קעט תוס' שם. מור ושילע שם.

קפ רש"י שם ר"ה הנפל מ"א ס"ק מז.

קפא תוס' שם. מור ושילע שם.

קפב ברייתא פ"ק ז', ח, חזקוני דא' בנראה שם.

קפג כולעיל סעף כב. וראה אהלו שם מ' ע' שה.

קפד גמרא ח, ב. וראה גם לקמן ס"ה רפ ס"ה.

הלכות פסח תלג

מא

שאין בידו לבטלו חייב הוא לפקח (יד) ¹³² ע"י מרא וקרדום ולברוק ולחפש שמא יש שם מן החמץ ¹³³ שנשתמש בחורין תוך ל' יום לפני הפסח אבל התמץ שנשתמש בהם קודם ל' יום יש בו כמה ספיקות להקל ¹³⁴ שמא ניטל כולו מהחורים ושמא נתעפש באורך זמן ¹³⁵ (ושמא יש עליו גבה ג' טפחים שהוא כמבוער מן התורה ¹³⁶) ואין צריך

קונטרס אחרון

(יד) חייב הוא לפקח הגל ¹³⁷ בו הנה החק יעקב ¹³⁸ חולק על העולת שבת ¹³⁹, מטעם דרש ¹⁴⁰ ור"ן ¹⁴¹ פירשו הא צריך ביטול היינו משום גזירה שמא יחפקת הגל ובספק לא גזרין ע"ש. ולפ"ז אין להקל אלא ביש עליו גובה ג' טפחים ¹⁴², דבהא פירשו רש"י ¹⁴³ טעם הביטול משום גזירה, אבל אם אין עליו ג' טפחים לכ"ע מדאורייתא צריך ביעור או ביטול, ובספק חמץ חיל ספיקא דאורייתא כמ"ש העולת שבת ¹⁴⁴. ולסמ"ק ¹⁴⁵ וסיעתו אף ביש עליו ג' טפחים אם לא ביטל ה"ל ספק כל ימצא.

ומיהו היינו שנשתמש חמץ ודאי בחורין תוך ל' יום, דליכא אלא חד ספיקא לאפוקי מידי חזקת חמץ בגל זה, והיינו שמא ניטל בידי אדם קודם שנפל הכותל, או ע"י כלבים וכיוצא בהם לאחר שנפל הכותל, או שמא אכלוהו, והני כולוהו חד ספיקא ניהו (כמו שנתבאר לעיל ¹⁴⁶ בשם רמ"א ¹⁴⁷ ומ"א ¹⁴⁸) שמא אין כאן חמץ כלל, ואינו מוציא מידי ודאי, והלכך מדאורייתא צריך ביטול או ביעור. אבל אם נשתמש קודם ל' יום, דיש ב' ספיקות כמ"ש לעיל ¹⁴⁹, והן מוציאים מידי ודאי לדעת רמ"א ¹⁵⁰ בי"ד סימן ק"י ¹⁵¹, אלא דמדברבנן צריך בדיקה אפילו לכמה ספיקות כמו שנתבאר לעיל ¹⁵², ורבנן לא אטרחוהו להוציא ע"י מרא והצינא כמשמעות העולת שבת. אבל להאחרונים החולקים על דמ"א ¹⁵³ בי"ד שם, אפשר דאין להקל אלא א"כ יש להסתפק שמא יש עליו ג' טפחים ¹⁵⁴, דאז יש ג' ספיקות והן מוציאים מידי ודאי להש"ך שם ¹⁵⁵. ואף שיש חולקין עליו, וגם להסמ"ק ¹⁵⁶ וסיעתו אין מועיל בלום מן התורה מה שיש עליו גובה ג' טפחים. מ"מ כיון שהמב"ם ¹⁵⁷ ורמב"ם ¹⁵⁸ ושאר גדולי הראשונים סוברים דספיקא דאורייתא לקולא מדאורייתא ¹⁵⁹, וגם החולקים ¹⁶⁰ אפשר שמודים בספק ספיקא שיש לו חזקת איסור, שהספק השני אפשר שקל יותר מן התורה מן הספק ראשון שאין לו חזקת איסור ¹⁶¹, וגם משמעות החק יעקב נראה שחולק לגמרי על העולת שבת, אף באין עליו ג' טפחים ¹⁶², אף שאין טעמו מספיק לזה, הילכך בהצטרפות כל אלו חלוקי היריעות הוראה יראה בעצמו שיש להקל בנשתמש קודם ל' יום וכמ"ש בפנים:

קצו במ"ע הרדפם צוין לק"א לעיל ס"א, ולכאורה **קצו** הוא ש"ך לכאן. **קצה** עולת שבת ס"ק ג. **קצו** מ"א ס"ק טו. ח"י ס"ק טו. וראה קונטרס אחרון.

צינונים לקונטרס אחרון

ריב כ"ה ברפוס ראשון (ובפנים כאן — רק: לפקח).
ובשאר רפוסים הוסיפו: את הגל (שכ"ה בפנים בסוף ס"א).
ריג ס"ק טו.
רוד ס"ק ו (ושכשלא ביטל צריך לפקח הגל אפילו בספק חמץ).
רטו לא, ב ד"ה צריך (דעה האי דלעיל ס"ל).
רטז שם טו (ב) ד"ה אמר.
ריו כדלקמן ס"ג.
ריח ולכן נפסק כאן בפנים שאם לא ביטלו חייב הוא לפקח בו.
ריט סוסי"ז עת (דעה הב' דלעיל ס"ל).
רב קו"א ס"ק ו. וכו"ה לקמן סי' תלח ס"ט.
רבא ברבינו משה סי' תלט ס"א.
רבב סי' תלט ס"ק ג.
רבג סעיף כה.

רכד סעיף ט.
רבה סעיף בה בהג"ה.
רכו ולכן נוסף בפנים (במוטרו) להקל רק כשיש להסתפק גם שמא יש עליו גובה ג' טפחים.
רכז בכללי ספק ספיקא אות כח (הובא גם לעיל קו"א ריש ס"ק א).
רכח ספי"ט מחל' טומאת מת. ראה גם מהר"ם הל' נדה הג"ה ד"ה וכו"ה בהרי"א.
רכט הל' בלאים פ"י הכ"ז. וראה ברור דעתו בשו"ת צ"צ אה"ע"ז סי' מט אות ח.
רל א"כ יש לומר שגם כזה אמרינן שבספק חמץ לא הטיחיתו חממים לפקח הגל.
רלא ראה שו"ת צ"צ חו"ד סי' עא.
רלב שהוא לקולא מדאורייתא, וא"כ האיסור הוא רק מדברי סופרים.
רלג שאף בספק אחד לא הטיחיתו לפקח הגל.

הלכות פסח הלג

מב

לבערו אלא מדברי סופרים^ט וחכמים לא המריחוהו לפקח הגל על ידי מרא וקרדום כיון שאין שם חמץ ודאי:

לג' וכל זה כשהוא בענין שיש להסתפק שמא יש שם חמץ מונח בגל ואין עליו גבוה ג' מפחים אבל אם כרי לו שאם יש שם חמץ בגל יש עליו כוראי גבוה ג' מפחים אין צריך למרוח ולפקח בגל ע"י מרא וקרדום אע"פ שנשתמש חמץ בחורים תוך ל' יום דכיון שיש כאן ספק שמא אין מן החמץ שנשתמש בחורים כלום בתוך גל זה שכבר ניטל כולו מן החורים קודם שנפל הכותל לכך יש להקל^ה כהאומרים^{יא} שהחמץ שנפלה עליו מפולת גבוה ג' מפחים אין צריך לפקח בגל כלל כרי לבערו אע"פ שלא ביטלו ואין בירו לבטלו:

לד' חמץ שנפלה עליו מפולת גבוה ג' מפחים וביטלו קודם שעה ו' כמשפמו ולאחר הפסח נתפקח הגל ונתגלה החמץ הרי הוא מותר^{יב} (טו) אפילו באכילה שהחמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא משום קנס שקנסתו חכמים על שעבר בכל יראה וכל ימצא מן התורה או מדברי סופרים כמו שיתבאר בס' תמ"ח^{יג} חמץ זה שנפלה עליו מפולת לא עבר עליו כלום אין לנו לקונסו (ועי' בס' תל"ד^{יד} שאם בשעה שנפלה עליו המפולת על החמץ היה ברעתו לפנות הגל לאחר הפסח ולכותב בחמץ שתחתיו הרי זה אסור בהנאה ע"ש המעמם):

לה' דרך אצרי יין ושמן לסדר הביטוחין שורות שורות עד שממלאין כל קרקע המרתף בשורות של חביות וחורין ומניחין חביות על חביות כשורות התחתונות^{יח} על פני כל אורך ורוחב המרתף וחורין ועושים כן כמה פעמים עד שנתמלא כל המרתף חביות מרקקעיתו עד תקרתו על פני כל ארכו (פרוש מן הכותל שבו פתוח הפתח ועד הכותל שבגגו נקרא אורך ומן הכותל שבצד זה ועד הכותל שבצד זה נקרא רוחב) ועל פני כל רחבו כשהוא בא לבדקו מהמין (וכגון שדרך להסתפק ממנו שהוא צריך

קונטרס אחרון

(טז) אפי' באכילה ב' כן הוא בירושלמי^{יז} בהדיא, וכן הוא הסכמת רוב האחרונים, עיין בעולת שבת^{יח} ואלי' זוטא^{יט}, וכן פסק הפרי חדש ובעל תק יעקב בספרו תורת השלמים שאלה וי"ז ולזה נתכוין גם כן בחק יעקב^כ, ובדברי סופרים הלך אחר המיקל, ובפרט שהמה הריבם. ומה שחילק הט"ו^{כא} בזה, כעין זה חילק בתשובת הרשב"א^{כב}, הביאורו האלי' זוטא^{כג} והמ"א בס' תל"ז^{כד} ושם כתבתיה בפנים וי"ג:

רב ירושלמי פ"ב ה"ב הובא בשו"ת הרשב"א ח"א ס' ע. פסקי ריא"ז פ"ב ה"ב אור ד. שולשי הגבורים (ט), ב אות ב. ב"ח ס"י ד"ה ומש' ואם יש מ"א ס"ק יג. ג' סעף א. ד' סעף יח וקרא ס"ק מ. וראה גם קרא' כאן סוף ס"ק מו. ה' רש"י ה, ב ד"ה שתי שורות. מור וישיע' ס"מ.

קצט ברעליל סכ"ה בת"ה ושי"ג, שמדברי סופרים התקינו בדיקת חמץ אפילו בכמה ספקות. וראה גם קונטרס אחרון שם ס"ק ג. ד' ח"י ריש ס"ק מו, לפי מה שנתבאר בקו"א ריש ס"ק י"ד. **רא** לעיל ס"ל מ"ק וקרא ס"ק יא, שבודאי חמץ יש להחמיר כסמרא האחרונה שם ולפקח הגל, משא"כ בספק.

צינונים לקונטרס אחרון

רלז פ"ב ה"ב. הובא בשו"ת הרשב"א ח"א סי' ע. רלח סוף ס"ק ג. רלז ס"ק ז. רלז ס"ק כ. רלח ס"ק ח (לחלק אם היה ברעתו תחלה לפנות הגל אחר הפסח או לא).

רלז פ"ב ה"ב. הובא בשו"ת הרשב"א ח"א סי' ע. רלח סוף ס"ק ג. רלז ס"ק ז. רלז ס"ק כ. רלח ס"ק ח (לחלק אם היה ברעתו תחלה לפנות הגל אחר הפסח או לא).

הלכות פסח הלג

מג

בריקה¹⁰¹ כמו שנתבאר למעלה) אין צריך לברוק ככולו אלא ברוק בין החביות שבשתי שורות העליונות¹⁰² הסמוכות לכותל שבו הפתח הדיינו שורה אחת על פני כל רוחב המרתף¹⁰³ מהכותל שבצד הפתח עד הכותל שבכננה והוא אורך שורה זו ורחבה הוא אורך חבית אחת ושורה זו היא סמוכה לכותל שבו הפתח והיא עליונה על גבי כל השורות הסמוכות לכותל זו ועוד ברוק בשורה שתחת שורה זו¹⁰⁴ ודיו שבשתי אלו שורות הגיל השמש להניח פתו בשעה שמוזג יין מן החביות:

ל¹⁰⁵ בתי כנסיות ובתי מדרשות צריכין בריקה¹⁰⁶ כליל י"ד ר"א לאור הנר מפני שהתינוקות מכניסין בהן המין כל השנה¹⁰⁷.

והשמשים אינם נוהרים לברוק כלילה אלא מכבדין היטב ביום ולא יפה הם עושים וצריך להזהירם על כך¹⁰⁸ שיקיימו מצות חמנינו בתקונה (ויכולין לברך על בריקה זו¹⁰⁹) אבל א"צ לבטל אחר הבריקה לפי שאין יכולים לבטל ולהפקיר המין שאינו שלחם שאין אדם מפקיר דבר שאינו שלו¹¹⁰:

ל¹¹¹ אם עבר ולא ברק בתי כנסיות ובתי מדרשות כליל י"ד יכול לברוקם לכתחלה ביום י"ד לאור היום ואין צריך לברוק לאור הנר לפי שדרך להרבות בהם חלונות ויש בהם אורה גדולה¹¹² והרי דינם כדון אכסדרה שנתבאר למעלה¹¹³ וכן שאר בתים והחרים שיש בהם חלונות הרבה ואורה גדולה דינם כאכסדרה¹¹⁴:

ל¹¹⁵ כל חדר הצריך בריקה צריך לכבדו קודם הבריקה¹¹⁶ לפי שקודם הכיבוד יש עפרות הרבה ואינו יכול לברוק יפה¹¹⁷ ויזהיר כל אדם את בני ביתו שיכבדו גם תחת המטות שמה ותגלגל לשם מעט המין¹¹⁸:

ל¹¹⁹ ואחר שכיבדו היטב ככל המקומות צריך הוא לחזור ולברוק ככל המקומות לאור הנר בחורים ובסדקים הצריכין בריקה שמה יש שם מעט המין¹²⁰ שהכיבוד אינו מועיל כלום למה שבחורים וסדקים¹²¹:

ב¹²² ואפילו (שו) תחת המטות צריך הוא לברוק לאור הנר¹²³ אחר הכיבוד¹²⁴ אלא אם

קונטרס אחרון

(מז) ואפי' תחת המטות כו' עיין בכ"מ רמ"ג בשם * דאם יש עצים ואבנים סדורים תחתיה פשיטא הר"מ*. ומלשון הטור דגבי עצים ואבנים וכו' דא"צ ואם אין עצים ואבנים פשיטא דצריך.

רז חיי ס"ק בב.	רז חיי"ב, א ר"ה שתי שורות מ"א ס"ק יח.
רז מעיף ב.	רז תשנה דפ"ק. מור וש"ע שם.
ריח ררכי משה ס"ק ב. וראה גם לעיל קי"א ס"ק א.	ריח חיי"ח, ב ר"ה עליונה ושלמשה. מור וש"ע שם.
ריט תרדכי פ"ק רמו תקל"ו. רמ"א ס"א.	ריט כרב שם ח"ב. ב מור וש"ע שם.
ריכ מרכי שם. מ"א ס"ק כא.	רי ירושלמי פ"א ה"א. טור וש"ע ס"י.
ריכא נכ"ב בו ס"י טח (ג, ג). רמ"א ס"ק ט. וראה קונטרס אחרון ס"ק טז.	ריא מ"א ס"ק יט.
ריכב דאב"ן הובא במרכי רמו תקל"ו. טור וש"ע ס"א.	ריב ר"ן (ד, ב) ד"ה חצר. מור וש"ע שם.
ריכג תרדכי רמו תקל"ו. תרומת הדישן ס"י קל"ג. רמ"א ס"ק כ.	ריג מזהיר"ל (ראה הל' בריקת המין ס"א ע' ע"ב) הובא בחיי ס"ק בב.
ריכד משמעות דמור. וראה קונטרס אחרון ס"ק טז.	ריז ראה בן הימין לג, ד ואילך. תהלה לידו ח"ג ס"י טז.
ריכה כלעיל ס"יה.	ריט פר"ח ס"א אבל אם החמין היו שלו בתחלה, ראה לקמן ס"י תלו סוף ס"א.

צינונים לקונטרס אחרון

רמ"ג ס"ב ה"ק.

הלכות פסח תלגתלד

מד

כן תרגולים מצויין שם שאז יש לתלות שהם אכלו כל החמץ שנתנגלגל תחת המטות^{יב}:

מא אבל (י) תחת הספסלים צריך לבדוק לאור הנר^{יג} אף אם מצויין שם תרגולים^{יד} לפי שאי אפשר שלא נפל לשם חמץ אם הוא חדר שאוכלין בו והרי יש כאן חמץ ודאי תחת הספסלים ואין ספק אבילת התרגולין מוציאה מידי ודאי חמץ:

מב ויזהר כל אדם לבדוק ולנער הבתי ידים והיכוסים של הבגדים שלו ושל התינוקות לפי שלפעמים מכניסין בהן חמץ^{טז} ואין צריך לבדוקן כלל י"ד שהרי למחר כשיאכל חמץ אפשר שיחזור ויכניס בהן חמץ ומה הועיל בבדיקתו אלא יבדקם וינערם למחר בשעת הביעור^{טז} ואף אם רוצה להחמיר על עצמו ולבדקם כלל י"ד צריך לחזור ולבדקם למחר בשעת הביעור שמה חזר והכניס בהם מחמץ שאכל אחר הבדיקה^{טז}:

מג וכל זה כמי שדרכו לפעמים ליתן חמץ לתוך הבתי ידים והיכוסים של הבגדים אבל מי שלעולם אין דרכו בכך אין צריך בבדיקה^{יז} כלל לא כלל י"ד ולא בשעת הביעור ומכל מקום המחמיר תבא עליו ברכה^{יז}:

תלד דינים הנוהגים תיבף אחר הבדיקה ובו מ"ו סעיפים:

א כשבודק אדם ומחפש אחר החמץ כלל י"ד מוציאו מן החורים ומן הסדקים ומן המחבואות ומן הזוויות ומקבץ הכל ומניחו במקום אחד^{יח} ואינו מבערו מיד אלא צריך להמתין עד למחר בסוף שעה חמישית מטעם שיחבאר בסנין המ"ה^{יח}.

וצריך הוא להזהר בו לשמרו^{יט} שלא יתגרר ממנו מאומה על ידי קמני^{יט} או עכברים ויצטרך לחזור ולבדוק פעם אחרת^{יט} כשיתברר לו שגורו ממנו כגון שלא ימצא כל כך

קונטרס אחרון

אין צריך לבדוק אלא צד החיצון וגבי נמוכה** כתב א"צ לבדוק צדה הפנימי, משמע אבל תחתיה צריך לבדוק. ואף שאח"כ כתב הטור ואפשר כו'^י, אין ספקו מוציא מידי ודאי^י של הכלבו^י והעולת שבת י"ח והמ"א^י ועיין בפרי חדש^י: ** ובמשה שאינה חוצצת מכותל לכותל אפילו (ז) אבל תחת הספסלים כו' עיין במ"ש לעיל י"א.

סימן תלד

- א רמב"ם פ"ג ה"א.
- ב סעף ז' (השעם ששורפין בבוקר). וראה לקמן סי"ג (השעם ששורפין בסוף שעה חמישית).
- ג וראה מחשבת דף (ט) [ז], ב' (רעצה טובה קא משמע לך. ראה קונטרס אחרון ס"ב ב). וראה ב"ח ריש הסנין, ומ"ו ס"א, דעירי אף בחמץ שמצא בבדיקה (ראה לקמן ס"ב).
- ד ראה תוס' י', סע"א. מ"א סי' תל"ט ס"ג.
- ה משנה י' ב.

- רכו ע"י ד"א ס"ק ט. וראה לעיל ק"א ס"ב ה.
- רכז ש"ת מהרי"ו וי"ד סי' קצג. ד"א שם.
- רכח ראה ק"א לעיל ס"ב ה.
- רכט שו"ת מהרי"ו וי"ל שם. רד"א ס"א.
- רל ד"י ס"ק כג. וראה גם לקמן סי' תלו ס"ב ב.
- רלא ח"י שם.
- רלב דרכי תשובה ס"ק ה. ד"א ס"ק כב.
- רלג ראה ח"י ס"ק כג.

צינונים לקונטרס אחרון

- רמז ס"ק ח.
- רמח ס"ק ט.
- רמט סוף סי"ח.
- רנ ראה תוס' ח, א ד"ה משה.
- רנא קונטרס אחרון ס"ק ה.
- רמד לעולם אינו בודק אלא צד החיצון (משמע שמתחת המטה אינו צריך לבדוק).
- רמה ראה כללי הפוסקים וההוראה כלל לב. וראה גם לקמן סי' תלה ק"א ס"א. סי' תק ק"א ס"ק ג. סי' תקד ק"א ס"ק א. סי' תקיד ק"א ס"ק ה. רמו סי' מח (א, ה). ובדלעיל סוף סליח.